

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RASMUS BADEN

Sunferen

Sunferen

EN HISTORISK SKILDRING FRA MALLING-EGNEN

EFTER NOTATER AF RASMUS BADEN

BEARBEJDET AF MAGISTER KARL V. THOMSEN

UDGIVET VED ÅRSSKIFTET 1955-56

Det var en kold vinteraften i 1730. Ilden knitrede i Malling-bonden Øvli Pedersens stue. På bordet foran Øvli stod en blank messingstige med et talglys, og alt i stuen tydede på, at han var en af egnens store bønder, lige fra de svære møbler til den fuldt besatte tinrække. Ja, selv mandens lange, kun lidt slidte kjole var en del pynteligere end de kjoler, bønderne brugte til daglig. Og dog havde velstanden i hans gård været større end i dag. Han havde den sidste tid sat ikke så lidt til ved spil.

Øvli var omkring de 70 år, rank, høj og bredskuldret, og så let i sine bevægelser, som havde han været en snes år yngre.

Overfor ham sad en herreklædt mand, næppe et halvt hundrede år. Også han var høj og rank, men ved siden af Øvli Pedersen var han dog både i højde og drøjde den lille. Hans blik under de mørke bryn løb usikkert hid og did og lige så ustadigt var udtrykket i hans ansigt, der skiftede mellem smil og en frastødende, næsten rå kulde.

Junker Stål, som manden kaldtes, fortalte nok meget om sine forbindelser i hertugdømmerne med indflydelsesrige og adelige familier, men egentlig rede på hans herkomst og forhold fik man ikke. Penge havde han nok af, og det lagde han heller ikke ligefrem skjul på.

— Det varer noget, før von Qualen kommer, sagde Øvli og skød en lille kasse med terninger fra sig.

— Åh, ja. Han kommer fra kæresten på Rathlousdal, og hun holder ham vel fast så længe som muligt. Men han kommer nok. Det behøver vi ikke at være bange for.

Øvlis kone trådte ind med en kande øl til mændene. Hun hed Karen og var datter af gårdmand Rasmus Pedersen i Malling. Karen var lille og så

lidt svagelig ud, men væver og hurtig var hun alligevel i sine bevægelser. Altid mødte hun med et glad ansigt og smil i de fyrige øjne. Hun var Øvlis tredje kone, næppe 40 år var hun, og hendes mindste, en pige på et par år, trippede hende om skørterne.

Junker Stål havde længe haft sin gang hos Øvli. Han opholdt sig på Østergård, hvor han boede i et hus for sig selv. Det var en tre år siden, han flyttede til egnen.

Han var en slags formynder for en enke, madam Berg. I to år havde han huset hende og hendes lille pige og administreret hendes penge. Han havde nu andre planer med hende og benyttede von Qualens forsinkelse til at sige:

— Hør, engang, Øvli Pedersen. Eders aftægtsbolig har jo stået tom siden Eders far, den gamle Peder Øvlisen døde. Jeg har tit tænkt på, at det jo både er synd og skam. Lej den ud, så får I da nogen gavn af den.

— Nej, svarede Øvli, lad den kun stå tom, til jeg engang selv skal derind. Lænkchunden gæde, og man hørte hovslag i gården.

— Der er han, sagde junkeren. Og et øjeblik efter trådte Henning von Qualen ind ad døren. Han var en ung, meget livlig adelsmand, forlovet med gehejmeråd, jægermester Christian Rathlous og fru Dorothea Schacks eneste barn, Sofie Hedvig.

De bænked sig om bordet. Karen satte et stort sølvbæger foran von Qualen og krus med tirlåg foran Øvli og junkeren. Øvli skænkede øl af de to store stobe, som stod ved siden af ham på bordet. Den ene var med frisk øl, den anden med gammeløl.

Terningerne kom frem, og der blev spillet time efter time. Den aften tabte junkeren til de to andre. Det gav dem et svagt håb om revanche for de store summer, der var gledet fra dem ned i junkerens lommer.

Da spillet efter midnat hørte op, sagde Stål: — I aften har jeg tabt for alvor. Tre rigsdaler til Øvli og fem til den unge herre. Så mange penge har jeg ikke hos mig. I plejer jo ikke at tømme mine lommer, jeg var ikke forberedt på det resultat.

— Det haster ikke med pengene, sagde von Qualen og Øvli, men junkeren afbrød dem: — Jovist skal det afgøres straks. For har jeg ikke penge på mig, så har jeg dog værdier nok for de småskillinger.

Han tog et pragtfuldt guldarmbånd og et ikke mindre pragtfuldt guldspænde til en chenille frem. Armbåndet kastede han til von Qualen og spændet til Øvli.

— De smykker er jo langt mere værd, end det I har tabt, sagde von Qualen. Er det nu ikke arvegods eller dåbsgaver — om I nogensinde er døbt. Jeg tvivler meget på det, lo han.

— Jeg ved det ikke, svarede junkeren i samme muntre tone. Jeg kan ikke huske det, og I er vel ikke bedre faren, unge ven. Så i den henseende har den ene ikke noget at lade den anden høre. Men tag kun smykkerne uden at bekymre jer om mig. For når man som jeg har en flok gamle tanter og halvgamle kusiner, der vil være opmærksomme mod en, så får man snart overflod af den slags.

Selvom spillet var slut, gav man sig god tid ved det gode øl. Og hestene stod jo lunt i Øvli Pedersens stald.

— Nu må jeg have spændt for, sagde von Qualen omsider. Jeg skal til Århus, og man siger ellers, at vejene ikke er så helt sikre.

— Nej, det er de nok heller ikke, mente Øvli, og indbrudstve hører man jo daglig om.

— Ja, såmænd, sagde Stål i en ligeegyldig tone og gik fløjtende ind i stuen ved siden af, hvorfra man endnu hørte Karens spinderok.

— Hvad går han nu efter? sagde den unge adelsmand. I aften holdt vi ham da stangen. Han er ellers hård nok til tider, så hård, at jeg stundom tænker på, om han ikke kan hekse. Det er der jo nogen, som mener, han kan.

— Ja, udbrød Øvli, sagde man blot ikke noget værre om ham.

— Hvad da?

— Åh, sagde Øvli med et listigt smil, at han også kan vise igen, når han vil. Der er noget ved ham, fortsatte han helt alvorligt, som jeg aldrig rigtig har kunnet forstå, men han er jo så flink og behagelig.

Øvli havde talt med dæmpet stemme og i en så hemmelighedsfuld tone, at von Qualen alvorligt bemærkede:

— Ja, da skulle man dog helst så nogenlunde kende og forstå den, man befatter sig så meget med som hr. Stål. Men sagen er jo den, at han er kommet som fremmed til egnen, ingen ved noget om hans fortid. Så gætter man sig til et eller andet. Og de fleste vil gerne tro ondt om folk. Men så meget er vist, han har set sig om i verden, og noget stort må han være rund af, for han har både penge og kostbare ting. Og han er jo, som I siger, behagelig at omgås, så lad os ikke miskende ham uden grund.

De fremmede herrer brød snart op og drog bort. Den gamle gårdejer og hans kone gik til ro, og alt var stille i den store gård. Men endnu før mid-

dag den næste dag stod junker Stål atter i stuen hos Karen. Han talte indsmigrende til hende om vind og vejr, men kom så omsider frem med det, der lå ham på hjerte: At leje aftægtsboligen til Benedikte Berg. Karen havde han vundet for sagen, og da Øvli kom til, gik også han efter nogen vægren ind på tanken. Et par dage efter flyttede madammen så ind i den lille lejlighed.

Det var en tirsdag aften, junkeren og von Qualen gæstede Øvli. Torsdag morgen derefter kom Rasmus Pedersen, Karens far, og fortalte ganske oprørt, at nu havde der været indbrud natten forud hos gårdejer Jens Jensen i Krekjær. Tyvene havde slået en væg ned på stuehusets bagside ind til storstuen, bundet døren derfra til dagligstuen ved siden af, hvor familien sov, og så gennemrodet chatol, kister og skabe. Bagefter brød de bryggersdøren op og gennemsøgte køkken, saltkammer og folkestue, og igen bandt de dørene ind til familiens sovesteder. Om morgenen måtte Jens Jensens råbe på pigerne og bede dem skære rebet over. Tyvene havde givet sig god tid og taget ikke blot penge, men alt sølvtøj. De havde haft stunder til at skære sølvspænder og sølvhægter af konens overstykke. Mandens nye kjole med de mange sølvknapper var også forsvundet sammen med messing- og kobberting, tinfade, tintallerkener og lidt fødevarer og klæder.

— Der er, sagde Rasmus, en tyvebande nærmere os, end vi tror. Måske nogle af dem bor i andre sogne, men hovedmændene er sikkert ikke langt borte.

— Hvoraf slutter du det, spurgte Øvli.

— Fordi der så tit er indbrud her på egnen. Indenfor et år har der været tyve hos Peder Jacobsen i Lille Fulden, Niels Christensen i Synnedrup, Peder Rasmussen i Ajstrup og to gange her i byen, ja, det ene sted — hos Mikkell Bonde — blev tyvene ganske vist forstyrret og måtte løbe deres vej.

— Ham Anders Gås i Ålkjærhuset har jeg ingen god tro til, fortsatte Rasmus. Han er sandsynligvis hovedmanden. Så er der den lange Hieronimus, som går og driver hjemme hos faderen, Jens Hieronimussen i Pedholt. Og hvad mener du vel så om det hele slæng nede i Bisgård, både den gamle Bendiks og sønnerne Niels og Jacob. Jo, vi har ingen mangel på den slags her på egnen. Men man tør jo ikke tale højt om det, når man ikke kan bevise noget.

— Nej, det er netop sagen, svarede Øvli. For kunne man det, skulle de nok få en plads, hvor de hverken så sol eller måne.

— Og så begynder man jo igen at tale om spøgeri i kirken og på kirkegården, sagde Rasmus.

— Det tror jeg ikke på. Hvem har nu haft syner igen?

— Det er Søren Sørensen her i byen og hans kone. Det er da egentlig pålidelige folk, og de påstår begge, at de har set lysglimt i kirken, snart svagt, snart mere tydeligt.

Karen gyste, men Øvli rystede på hovedet og tav.

— Hvem kan vide om ikke mørkets ånder hjælper tyveknægtene, sagde Rasmus. Anders Gås kan da ikke være for god til at søge bistand derfra.

*

Da Øvlis svigerfar var gået, forlod Karen også stuen og gik til sin gerning, og Øvli sad alene tilbage med hånden under hovedet og i dybe tanker. Det var ikke tyvene, han spekulerede på. Vel kunne turen også komme til ham, men den dag den sorg. Det, der pinte ham, var den ubetvingelige spillelyst, der helt havde grebet ham og ført ham ud på skråplanet. Stål var fristeren. En gang eller to kunne Øvli vinde, men tredje gang tabte han så langt mere. Hans rede penge gik først og derpå mange ting, han nødig ville skille sig ved, og nu skyldte han junkeren så mange og store summer, at hvis det skulle gøres op, blev der ikke meget tilbage for ham og hans familie. Så langt var han kommet ned, han — der var af en gammel agtet selvejerbondefamilie. Han, hvis mor var en datter af herredsskriveren for Hadsherred, Jesper Rasmussen i Fillerup, og hvis søster Birgitte var gift med den velbyrdige ejer af Egebjerggård i Hansted sogn, Erik Christoffersen. Han kunne nok føle anger over, at han var sunket så dybt, så meget mere som han var blevet advaret om ikke at give sig så meget af med junker Stål. Hans nabo Rasmus Mikkelsen, der ejede den gård, der var tvillinggård til Øvlis, havde, før han fik gården med sin kone, Lars Pedersens datter, Anna, været ladefoged på Østergård. Efter hvad han havde hørt af folk dér, måtte han anse Stål for en fordægtig person, som det var farligt og utilrådeligt at spise kirsebær med. Rasmus Mikkelsen havde advaret sin nabo, og det samme gjorde Øvlis to svigersønner, Rasmus Sørensen i Hinnedrup og Mads Justesen i Storenor, den første gift

med hans ældste datter, Ane, den anden med den næstældste, Maren. Der kom også misbilligende ord fra sønnen Eske Øvlisen, som havde forladt hjemmet og boede i Fløjstrup. Frændernes advarsel skyldtes ikke alene, at der blev spillet højt, men også, at junkeren som daglig gæst omgikkes Øvlis unge kone, den altid glade og livlige Karen, så ugenert, at det gav anledning til — måske ubegrundet — snak, og det faldt naturligvis børn og svigerbørn for brystet.

Nu var Øvli kommet så vidt, at han ikke kunne slippe for junkeren på grund af spillægælden. Om han engang havde held til at vinde så meget, at han kunne sige »kvit« til Stål, så ville han frigøre sig for ham. Men Øvli havde altid uheld ved terningerne.

*

Nogen tid efter fik Øvli bud om, at hans ældste søn, Peder Øvlisen, ville komme hjem på et kort besøg. Peder, der nu var 35 år, gik til søs, da han var 15. Han havde en tid kæmpet under Tordenskjold med den tapre løjtnant Tonder som chef. Da freden blev sluttet i 1720 drog han atter ud med koffardiskibe, og når fartøjet lagde op om vinteren, var det altid i København, han kom til at tilbringe sin tid på landjorden. Men nu meldte han altså sin ankomst til Jylland.

Den første dag, han var hjemme, kom Stål ridende. Han traf far og søn i gården, hilste og henvendte et par ligegyldige ord til Øvli. Da junkeren opdagede Peder, blev hans blik uroligt, ligesom bønfoldende. Peder så også nøje på Stål, men junkeren red bort, inden sømanden fik lejlighed til at sige noget. Det var, som junkeren fik hastværk ved det uventede møde.

— Den mand har jeg vist set før, hvor bor han, spurgte Peder.

— På Østergård. Det var junker Stål, svarede Øvli. Han kommer her tit. Han er en rigtig behagelig mand. Har du kendt ham før?

— Ikke under det navn. Og junker var *han* heller ikke, som jeg kom til at tænke på, da jeg så rytteren. Men når man har rejst så meget, kan det jo nok ske, at man forveksler to af de mange mennesker, man har mødt.

*

Dagen efter var der stort gæstebud hos Øvli Pedersens. Foruden børn og svigerbørn var mange andre bekendte inviteret, deriblandt degnen til

Malling og Beder Kristen Christensen Buch og hans kone Katrine Clausdatter. Buch var en af de studerede degne, en høj, rank mand med et tiltalende alvorligt ansigt. Han havde været byens degn i 6 år og var nu 34 år gammel. Hans kone var meget smuk med et fyldigt sort hår. Mildt var hendes åsyn og venligt talte hun til alle.

I aftenens løb udtalte en og anden sig noget hemmelighedsfuldt om junkeren, og sømanden fik derved bekræftelse på det skæbnesvangre terningespil og på den stigende, gådefulde indflydelse, junkeren udøvede på gården. Sømandens bror Eske og hans svoger Mads Justesen havde tidligere på dagen beklaget sig over dette forhold. Den store og stærke sømand blev ret ilde berørt over at høre sådanne ting.

Et par dage efter besøgte Peder Øvlisen degnen om formiddagen. Da de havde talt lidt om hans mange rejser, blev junkeren bragt på bane.

— Jeg taler yderst sjældent med ham, sagde Buch. Sandt at sige undgår jeg ham, så vidt jeg kan. Derfor kommer han aldrig her, skønt han fra begyndelsen søgte at få indpas. Han er sikkert noget fortrydelig over det, og ikke vellidt stemt mod os to, men det får nu være. Hellere det end komme i hans garn. Nu ser vi, hvad der foregårovre hos Eders far, den så ansete og skikkelige Øvli Pedersen, så ikke sandt . . . ? Der er forøvrigt også andre, der har mere med ham at gøre, end det båder dem vel. Således en ung adelsmand, Henning von Qualen. Han kommer jo også hos Øvli. Det er ikke godt at vide, hvad enden vil blive på alt dette. Den junkers ansigt huer mig ikke.

— Ja, jeg synes heller ikke om ham, sagde Peder. Men jeg har måske også fået et for dårligt indtryk af ham. Straks jeg så ham, kom jeg til at tænke på en matros, jeg for en halv snes år siden sejlede sammen med. Han var en ren bandit, snu, rå og ond og ilde lidt af hele besætningen. I Lübeck forsvandt han for os. Vi hørte, at han sammen med en kumpan havde begået et morderisk og roverisk overfald.

— Det var sandelig ikke smigrende for junker Stål, lo madam Buch, men så slemt er det sikkert heller ikke, hr. skibsfører.

— Nej, brummede sømanden. Jeg tør ikke sige, at det er den samme person. Matrosen sidder nok forlængst i et fangehul for sine skarnsstreger, om han da ellers lever endnu. Det var desuden en almindelig matros, der

hed Jens Troelsen, og junkeren er jo en fin og fornem landkrabbe, hvis adelige næse vist meget nødtigt lugter sø og salten vande.

— Såmænd, sagde degnekonen, Stål passer det bedst at sidde i en lun stue ved tavl og terning og et godt glas øl.

Mens degnekonen var ude for at rette vin og bagværk an, bad Peder Øvlisen degnen se til, at hans far ikke kom alt for slemt afsted på sine gamle dage.

— Jeg ser ikke, hvordan jeg med godt resultat kan blande mig i hans affærer, men jeg lover Eder, at jeg skal have min opmærksomhed henledt på sagen, og jeg skal hjælpe ham, såvidt jeg kan, hvis han kommer i forlegenhed.

— Hjertelig tak, sagde Peder og greb degnens hånd, så kan jeg gladere drage bort.

— Kommer I ikke tilbage ad åre.

— Derom kan jeg ikke godt have nogen mening nu. At jeg har taget tid til en hjemrejse nu, har sin egen forklaring: Jeg for i udenrigs fart sammen med en matros, som også er fra Århusegnen og i min alder. For godt en halv snes år siden blev han frarøvet sin hyre for 2—3 måneder og fik et sådant livfuld hug, at han måtte holde sengen længe. Det var i Lübeck. Som rimeligt var, hjalp og plejede jeg ham, så godt jeg kunne, og det har han aldrig glemt mig. Og han — Niels Winther hed han — var mig altid en hengiven ven. Ham, der slog og udplyndrede Niels, var forresten den Jens Troelsen, jeg talte om før. Niels Winther har i nogle år boet som fisker i Århus, men nu vil han gerne have sig en lille jagt at sejle med her på østkysten. I den anledning bad han om min vejledning, og vi har fået skuden købt. Naturligvis benyttede jeg lejligheden til at se ud til min familie og min fødeegn, inden jeg drog til København igen. Men jeg skal jo søge min næring på havet og som regel langt borte fra denne egn, derfor er det tvivlsomt, om jeg kommer her nogensinde mere.

Da degnekonen kom ind med forfriskningen, var hun fulgt af en lille, lyslokket pige. Hun var vel en halv snes år, havde gult hår og et par milde, blå øjne.

— Det er måske datteren, spurgte Peder Øvlisen.

— Nej, Johanne er min kones søster — og min øjesten.

Pigen hilste på sømanden, der endnu nogen tid underholdt sig med degnefamilien. Nogle dage senere forlod han egnen, og da han ikke senere omtales i denne beretning, skal det her meddeles, at han efterhånden blev en anset og velhavende borger og skipper i København. Hans fødegård ejer endnu et dokument, som viser, at han den 30. september 1735 fik Kristian V.s konfirmation på sit testamente. Heri skænker han sin hustru og stedsøn hele sin formue, når han, der da var svagelig, var død. 500 rigsdaler skulle dog skiftes mellem hans slægtninge i Jylland.

Han giftede sig i 1736 med Margrethe Henriksdatter, enke efter en velhavende brygger Bartholomæus Sørensen. Som dristig og heldig skipper forøgede han stadig sin formue. Hans stedsøn, Henrik Bartholomæussen blev hørkræmmer i København. Peder Øvlisen må have været anset af sin nærmeste, jyske familie, for af forskellige dokumenter — sammenholdt navnlig med retsbogen for Wilhelmsborgs birk af 18. september 1758 — fremgår det, at hans søster Anna i Hinnedrup, havde to sønner Øvli og Laurits og en datter Kirsten, der ligesom hans to halvsøskende Anna og Søren alle efterhånden søgte til ham. De tre knøse tog hans eksempel op og blev sømænd. Pigerne tjente i hans hus, til de blev gift.

*

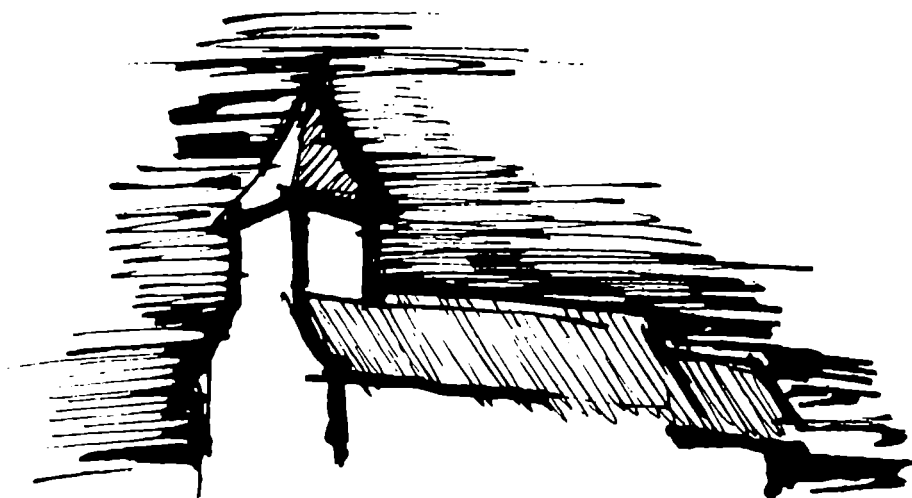
I Malling gik sommeren 1730 nogenlunde rolig hen, men vinteren derefter var tyverier og røveriske overfald så hyppige på egnen, at beboerne var grebet af en hidtil ukendt ængstelse. Bymændene drøftede vel sagen, men uden at finde udvej til at råde bod på de uhyggelige forhold.

En aften i julen var der gilde hos Mikkell Mikkelsen i Pedholt. Blandt gæsterne var Mikkell Hansen og hans kone, Maren Olufsdatter, og degnefamilien. De fire fulgtes ad til Malling hen på natten. Da de ville tage afsked udenfor Mikkells gård, råbte han pludselig: — Se, der er lys i kirken!

De så alle derhen, men kirken lå i fuldstændig mørke.

— Jeg så sandt for dyden et skær deroppe, mumlede Mikkell Hansen, men næppe havde han sagt det, før de alle tydeligt så et lys, der kom og svandt bag kirkeruderne. Det skete et par gange efter hinanden, så var alt mørkt igen.

— Gud fri os, stønnede gårdmandskonen bestyrret.

— Der er folk i kirken. Det er sikkert nok, og vi bør måske straks gå derind, sagde degnen. Men begge kvinderne protesterede.

— Ja, så må der holdes vagt til dag, så vi kan tage mod tyvene, sagde degnen og udviklede en plan, men blev hurtigt afbrudt af sin kone: — Tys, der kommer nogen.

Svage, men tydelige fodtrin af flere personer lød i den stille, frostklare vinternat. Gårdmanden vinkede alle fire ind i porten. Det lød, som de naturlige vandrere delte sig, men snart hørte man tydelig trin nærme sig.

De fire i porten trykkede sig op mod væggen og stirrede ud mod vejen. Snart passerede to personer forbi. Det var ikke måneskin den aften, men lyst nok til, at man kunne skelne dem, en høj og slank og en lille, bred mand med en vraltende gang. De bar begge noget på ryggen, men hvad det var kunne man ikke se fra porten.

Lidt efter at mændene var gået forbi, hviskede Mikkel Hansen endnu med skræk i stemmen til degnen:

— Hvem tror I, det var?

— Det tager man næppe fejl af. Den lange Hieronimus og den lille, hjulbenede Jacob Bendiksen, jo, de er kendelige nok. Men hvad skal vi nu gøre? Var det ikke rettest, om vi to fulgtes ad op i kirken for at se, hvordan det står til dér?

Men det var gårdmanden ikke rigtig stemt for, også konerne frarådede kraftigt, og så gik man hver til sit.

Næste morgen undersøgte degnen kirken, men der var intet, som tydede på natligt besøg. Det undrede ham. Folk ville nok kalde lysglimtene i kirken for spøgeri eller gengangeri, men han var fast overbevist om, at det havde en naturlig forklaring. Efter den oplevelse spildte han ofte noget af sin nattesovn ved at liste op og stirre længe over mod kirken for at se, om der var lys. Men han så aldrig noget. Andre fortalte derimod, at de havde set lys bag kirkeruderne. Og tyverierne fortsatte rundt om på egnen.

Da sommeren kom, faldt der ro over gemytterne, og tyverierne holdt op. Men folk var nu af den bestemte formening, at man havde en tyvebande blandt sig, og at Jacob Bendiksen, Bisgård, Hieronimus Pedersen og navnlig Anders Gås var med i komplottet. Anders Gås i Ålkjærhuset var vel hovedmanden. Hans bolig var en gammel, forfalden rønne i Østergårds

skov, resterne af en vandmølle. Anders Gås og hans kone var for mange år siden flyttet til egnen. De drev lidt tarvelig landbrug med en ko og nogle får. Ude hos folk var Anders arbejde mest at sætte stendiger og grave brønde. Hjemme syede og reparerede han tøfler og træskostøvler, lavede musefælder og sådan noget pilleri. Han var en 60 år, lidt krumbøjet, men stor og stærk. Ingen holdt af at mundhugges med den bitre mand, der var så hård og rå i kæften.

*

Hos Øvli Pedersen gik alt som sædvanligt. Spillet fortsatte han og sank stedse dybere i gæld til junkeren. Håbet om at vinde tabet tilbage blussede op, når han en enkelt aften sad i held, men den smule, han vandt, målte sig aldrig med det, han havde tabt.

Høsten var forbi. Det var efterår, og stormen ruskede i frugttræerne, så æbler og pærer lå i Øvli's have i skæppevis på jorden. Han stod selv derude med en kurv i hånden og samlede frugt op. Mange gange måtte han trykke huen fastere ned over det lange, grå hår, der flagrede for vinden. Kurv for kurv bar han op på sit loft.

Mens Øvli sådan var travlt beskæftiget, kom junkeren ridende ind i gården, gav tøjlen til en karl og spankulerede med ridepiskan under armen ind i dagligstuen til Karen. Han passiarede så livligt med den unge kone, at hun straks var i et strålende humør.

Da Øvli kom og skulle op på loftet med en kurvfuld æbler, hørte han den muntre samtale i dagligstuen. Han satte kurven fra sig og gik ind. Karen hentede nybagt kage og frisk most til de to mænd og lod dem alene.

Junkeren var i et overdådigt snakkehumør, men tav pludselig en stund. Så sagde han:

— De sidste gange, vi har spillet, har jeg tabt til Eder. Det lader til, at mit spilleheld vil vende mig ryggen, og I kan få lejlighed til at lænse mig. Jeg vil derfor gerne, at I underskriver et stykke papir med det beløb, jeg har til gode. For hvis heldet bliver ved at følge Jer, bør det, I skylder, først trækkes fra. Siden skal jeg nok betale kontant for hver gang.

— Det kan jeg jo ikke indvende noget imod. Lad mig se papiret.

Junkeren trak et dokument op af lommen: — Der kan I skrive under, og så er den sag afgjort. Jeg har skrevet en del op, men det er kun det,

man plejer at anføre på den slags ubetydelige brevskeer. Fanden forstå, hvad de formularer skal gøre godt for, men de hører nu engang med. Det kan ikke være anderledes.

Øvli, der ellers ikke var så dårlig til at læse skrift, kunne dog ikke, hvor meget han end læste og stavede, blive klar over indholdet, allermindst da Stål ved sin stadige indblanding forstyrrede ham. Han blev grebet af en stadig voksende mistanke om, at her måske stak noget under, men han lod som ingenting. Efter at have grundet lidt over papiret sagde han:

— Det er nok ikke sådan at finde ud af på et øjeblik, men nu kan det være til i morgen, så kan jeg gennemlæse og underskrive det.

— Hvorfor ikke underskrive nu? Tvivler I på min ærlighed. Se på talene der. Det er summen, I skylder mig. Har jeg lagt en eneste skilling til, så sig det kun. Det nytter ikke at trække tiden ud. Jeg har vidner på, hvad I skylder mig. Sådan slipper I ikke uden om sagen. Bliver det min tur til at tabe, og noget tyder jo på det, skal jeg betale, så længe jeg har en skilling i lommen, og siden skal jeg ærligt vedkende mig min gæld uden at gøre ophævelser. Tror I, jeg vil snyde? Nej, fy for satan! Men vil I ikke underskrive, så giv mig papiret tilbage.

— Det kan I gerne få, svarede Øvli lidt hidsig, men han betvang sig og tilføjede sagtmodt: — I dag kan jeg ikke underskrive alene af den grund, at jeg for øjeblikket hverken har pen eller blæk, men i overmorgen kommer I vel igen til vor spilleaften, og — det lover jeg — så skal det være underskrevet, hvis der da ikke står andet i det, end jeg kan gå ind på, og det gør der nok ikke. Jeg er ikke så nøjeregnende.

Junkeren så prøvende på Øvli. Han var øjensynlig i stærk tvivl. Skulle han vove forsøget, lade Øvli beholde papiret og se, om han ikke enten i mangel af fasthed eller omtanke dog skrev under. Som spiller måtte junkeren vove indsatsen. Resolut skød han papiret over til Øvli:

— Behold det kun. Men i overmorgen må det være klar. Så vil jeg have det.

— I overmorgen skal I sandt for dyden få papiret tilbage. Det lover jeg som en ærlig mand.

Da junkeren var redet bort begyndte Øvli igen at granske forskrivningen, men han kunne ikke blive helt klar over indholdet. Navnlig da hånd-

skriften var så utydelig, at han langtfra var i stand til at læse hvert ord. Han sagde ikke noget til sin kone om junkerens ærinde. Dels kunne hun hverken hjælpe eller råde ham, dels ville han ikke, hun skulle vide, i hvor stor forlegenhed han var med sit gældsforhold til junkeren. Men den nat sov han ikke ret meget.

Næste formiddag fortalte Karen, at madammen i aftægtsboligen havde ligget til sengs det sidste par dage. Svagelig var hun jo.

— I går var Stål inde hos hende, sagde Karen, og han talte såmænd længe med hende. Nu har hun bedt mig sende bud efter degnen. Jeg spurgte, om hun ikke hellere ville have bud efter præsten, for jeg tænkte, hun ville berettes, men hun svarede, at det var noget, hun ville betro Buch, og når vi sagde ham, at det var noget meget vigtigt, så kom han nok. Vil du gå over til ham Øvli, eller skal jeg?

— Gå du, lille Karen, det vil jeg helst.

Karen tog et hvidt horgarns-tørklæde over sine skuldre, og gik let og rask ud af gården.

Allerede den samme formiddag stod Buch i den lille stue hos den syge Benedikte Berg.

— Jeg har hverken ven eller frænde at betro mig til, sagde hun til degnen. Men der er noget, som ligger mig stærkt på sinde, derfor har jeg ladet Jer kalde. Vel véd jeg, at jeg er Eder fremmed, men jeg véd også, at I er en mand, jeg kan stole på. Må jeg derfor ikke nok bede Eder om råd og bistand.

— Er der noget, jeg kan hjælpe med, så skal jeg gerne gøre det, sagde degnen.

— Tak, hviskede den syge og trak vejret dybt nogle gange. Nu skal jeg fortælle Eder mine hemmeligheder. Jeg var i flere år husbestyrerinde for hr. Frands Rantzau på Kannegård. Han var en god og retskaffen herre. Eigil Berg, der senere blev min mand, kom ofte — navnlig i jagttiden — til Rantzau på Kanne. Vi blev trolovet og samtidig blev gården overdraget os mod en årlig afgift. Kort efter holdt vi bryllup. Jeg havde fået en god arv efter min far, der var skipper i Århus. Jeg havde også lagt noget hen af min løn. Min mand havde ikke mange penge, men vi fik da den sum, der skulle deponeres, skrabet sammen. Det var 5000 rigsdaler. Det gik dog

ikke, som jeg havde håbet. Min mand var meget borte fra hjemmet, hvor styret både ude og inde var i mine hænder. Jeg klarede det nogenlunde, men Berg brugte mange penge. Overanstrengelse, navnlig efter vor lille Ingeborg var født, kastede mig på sygelejet en tid og skaffede mig den svaghed, jeg nu lider under.

Så skete det forfærdelige for mig. Berg forsvandt, og efter nogle ugers forløb lod han mig vide gennem en af sine venner, at han var rejst af riget og aldrig kom tilbage.

Hun tav, og tårerne løb ned over hendes magre, blege kinder. Bevægelsen tog magten fra hende. Degnen nikkede mildt til hende, og hun fattede sig med et dybt suk og fortsatte:

— Da hr. Rantzau og jeg skulle gøre regnskabet op, viste det sig, at min mand havde undladt at betale alle afgifterne og tilsammen løb de op over de 5000 rigsdaler, som var deponeret. Jeg var forfærdet og sønderknust, for Berg havde jo bildt mig ind, at han betalte punktligt. Hr. Rantzau svigtede mig ikke i nøden. Han modtog gården, som den var, uden at forlange en eneste skilling af de penge, der var sat som sikkerhed. De skulle tilhøre mit barn og mig og kunne udbetales, når vi ønskede det. Efter hans forslag blev pengene stående i gården mod, at han betalte 200 rigsdaler årligt i rente til vort underhold.

— Men hvordan er I så kommet her, spurgte degnen.

— Det er netop det, jeg vil fortælle Eder. Junker Stål kom ofte til Kanne. Jeg fandt ham frastodende, men da ulykken havde ramt mig, og jeg skulle bort fra gården, var han meget deltagende og tilbød at skaffe mig et hjem et eller andet sted, men da han intet fandt, gav han mig plads i sit eget hus.

Det tog sig meget smukt ud, og jeg var ham meget taknemlig. Men snart behandlede han mig ikke alene med kulde, men også tyrannisk. Min rente hævede og beholdt han, og han satte mig til det mest nedværdigende og ubehagelige arbejde. Han talte nedsættende og hånende til mig, og når jeg udtalte ønske om at besøge Kanne og hilse på Rantzau, forhindrede han det på en rå og brutal måde.

En dag kom han så ind til mig og sagde, at jeg straks måtte gøre mig rejseklar. Jeg skulle flytte om en time. Mine ejendele blev lagt på en vogn,

og da jeg skulle køre, kom han frem i døren. Jeg spurgte, hvor jeg skulle flytte hen. Han svarede bare: Til Mallings. Så vendte han sig og gik ind. Nu er jeg så her og har det i grunden bedre end før, for det er flinke folk, jeg bor hos. Men jeg har hverken rist eller ro for junkeren. Han vil absolut have det brevskab, som Rantzau har givet mig på de 5000 rigsdaler. Stål siger nemlig, at renten ikke kan forslå til vort underhold, og jeg skal sætte mit navn på papiret, for at han kan hæve de nødvendige penge til os. Jeg har hele tiden sagt, at jeg ikke kunne finde papiret, men i går var han så påtrængende, at jeg blev helt bange for ham og lod ham tage mig den lille pakke papirer, jeg har i skabet på væggen der.

— Fik han så forskrivningen?

— Nej. Jeg havde ikke noget at skrive med, og jeg påstod også, at jeg var for syg til at skrive under. Han svøbte pakken sammen og lagde den tilbage i skabet. Men hvad skal jeg nu gøre, når han kommer igen i morgen aften?

— I må sige ham bestemt og rent ud, at I hverken underskriver eller leverer ham papiret, sagde Buch. Må jeg se det?

Pakken kom frem, men hvor meget de end begge søgte mellem de mange papirer, så var forskrivningen der ikke. Junkeren havde stukket den i sin lomme. Madam Berg blev ude af sig selv, men degnen sagde:

— Vær kun rolig. Jeg skal nok tage mig af den sag.

Han gik straks ind til Øvli og bad om at måtte låne en hest, da han havde et ærinde til Kannegård i dag.

— I kan få den brune hoppe, sagde Øvli, den er flink at ride på.

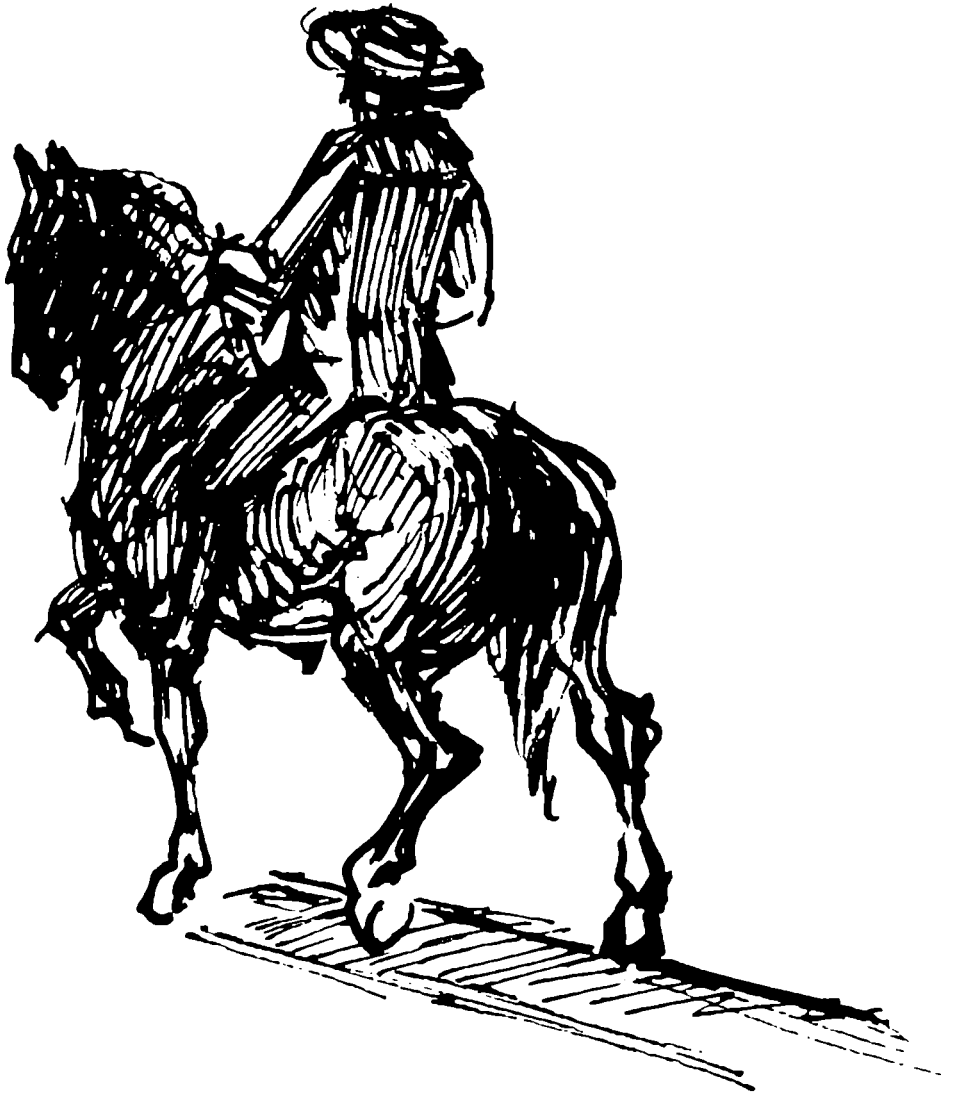
— Tak, svarede degnen. Jeg går nu hjem, men om en halv time er jeg her igen.

Men Øvli var nysgerrig og holdt degnen tilbage:

— Madammen ville absolut have bud efter Eder. Der må ligge hende noget vigtigt på hjerte. Junker Stål plejer jo ellers at ordne alt.

Buch så forskende på ham:

— Hvad hr. Stål gør eller ikke gør for madam Berg, skal jeg lade stå hen, og kun sige, at jeg tror, den er bedst faren, der kun har lidt eller intet med den mand at gøre. Nu trænger den syge derinde til råd og bistand, og så vil jeg gøre for hende, hvad jeg kan.

Øvli stod længe og grundede, da degnen var gået. Mon hun også finder junkeren fordægtig? Jeg véd snart ikke, hvad jeg skal tro om ham. Hvem véd, om degnen ikke også kunne råde mig om forskrivningen. Buch er både klog og retsindig. Jeg tror, det er bedst, jeg i al hemmelighed fortæller ham hele sagen.

Men da degnen kom for at låne hesten, fik Øvli dog ikke sagt noget om det, der trykkede ham, skønt han mere end en gang var ved at få tungen på gled. Først da degnen om aftenen vendte hjem, tog Øvli ham med ind i dagligstuen og betroede ham under tavshedslofte sit gældsforhold til junkeren og viste ham forskrivningen. Da Buch havde læst den, udbrød han harmfuldt:

— Det er jo simpelt, ja, nederdrægtigt.

— Jeg må indrømme, sagde Øvli, at jeg ikke helt har fattet meningen med papiret, men jeg fandt det lidt misligt, skønt junkeren forsikrede, at det var formen for den slags. Det hele skulle ikke være andet end en erklæring om, hvor meget han har til gode.

— Nej, det er en kæltringestreg, svarede degnen. Ved at underskrive dette papir forpligtes I straks til at lægge pengene på bordet den dag og den time, junkeren fordrer det, og hvis I ikke gør det, er pantet hans fulde ejendom lige med det samme. Og pantet er såmænd alt, hvad I ejer og har.

— Er manden gal, råbte Øvli. — Det skriver jeg for skam ikke under på.

— I bør heller ikke gøre det. Hverken for det onde eller det gode. Forøvrigt er dokumentets skrift, stil og stavning så dårlig, at det er underligt, en junker ikke skammer sig ved at levere sligt.

Mit råd er, at I ikke skriver under, men kan I låne pengene hos slægt og venner, så giv ham dem lige i hovedet og vend ham ryggen for stedse. Men det har forresten heller ingen hast med at betale. Han kan ikke gøre Eder noget, om I også trækker den sag meget længe ud, og tab ikke hovedet, om han bliver grov, men sæt hårdt mod hårdt, og vær kun ved godt mod. Får I videre ubehageligheder med ham, så fortæl mig det blot. Jeg skal ikke røbe noget.

Øvli trykkede degnens hånd hjerteligt: — Tak for, hvad I har sagt mig. Det har bragt klaring i sagen og rejst modet.

Degnen gik ind til madam Berg og sagde, at hun ikke skulle underskrive nogen ting, men være ved godt mod, selvom junkeren rasede. Degnen mente nok, han kunne klare sagen, når bare man vandt tid. Han havde nemlig ikke truffet Rantzau på Kanne. Herremanden var i Holstebro og kom først hjem til St. Albani dag.

Næste aften skulle der atter stå et slag ved spillebordet hos Øvli. Sidst var der spillet hos junkeren. Endnu inden det var begyndt at mørkne red Stål gennem Mallings by. Degnen så det og sagde til sin kone: — Skulle vi ikke gå over til den syge madam Berg. Hun skal nok til at gå en skærsild igennem. Jeg så junkeren ride ind til Øvli.

Da degneparret trådte ind i madam Bergs stue, var junkeren der ganske rigtigt. Den syge talte stærkt ophidset, men da hun så degnen og hans kone, gled der som et mildt, befriende skær over hendes ansigt. Stål gemte nogle papirer i sin kjolelomme. Hans ansigt gav udtryk for skummel ængstelse og forfjamskelse, da degneparret trådte ind. Madam Buch gik frimodigt hen til sengen og sagde: — Vi ville kikke ind for at korte nogle øjeblikke for Eder, madam Berg, for tiden er visselig lang for den syge.

Stål blev klar over, at gæsterne ikke gik med det første. Han vendte og drejede sig forlegent et par gange, og det så ud til, at han ville sige noget særligt, men det blev kun til et par hakkende bemærkninger om vejret, inden han med et næsten uhorligt farvel forsvandt ud af døren og gik over til Øvli.

Buch trak på smilebåndet, idet han sendte sin kone et betydende blik.

— Da er jeg glad ved, I kom, sagde den syge. Han trængte så voldsomt ind på mig for at få forskrivningen. Han ville sætte pengene i en ejendom, sagde han, til gavn for min lille Ingeborg, men jeg forstod såmænd ikke det halve af, hvad han sagde, og jeg nægtede at skrive under. Så lod han, som om det heller ikke var nødvendigt, for når jeg ikke kunne begribe, hvad der var til mit barns og mit eget vel, så var han nødt til at handle efter eget tykke. Han var jo nu engang sat til at styre mine sager. Alligevel begyndte han snart efter atter at trænge ind på mig, men så var det, I kom.

— Men forskrivningen, vi ledte om i går, spurgte Buch.

— Den havde han. Han tog den ugenert op af lommen. Jeg kendte den straks. Da I kom, stak han den i lommen.

— Lad ham blot beholde den, sagde degnen. Jeg skal nok tale med ham, når tid er.

På hjemvejen sagde madam Buch til sin mand: — Det er da en skrækelig person, den junker. Det gyser i mig ved at tænke på hans frækhed.

— Vær ikke bange for ham, lille Katrine. Jeg har i dag fået et helt andet begreb om ham. Han er en vindbøjt, rigtig opblæst, men duer ikke til noget, når det gælder. Han kan ikke engang skrive to linier, der er værd at se på.

— Jeg tror, han er rigtig ond. Han skulede så uhyggeligt med sine stikkende øjne.

— Han er hensynsløs og ligeglad med, hvordan han skaffer sig penge og fordel. Men han er en kujon. Så du ikke, hvor fejgt han i dag luskede af som en våd hund med halen mellem benene. Nej, så er jeg mere bange for de tyveknægte, som hjemsøger egnen. De skyer hverken ild eller vand, og de ikke engang blegner, om nogen sætter dem en bøssepipe for brystet. En feyg fyr som junkeren kunne slet ikke bruges mellem den slags folk. Han ville snart fordærve alt.

*

Inde hos Øvli's traf junker Stål først Karen, som talte livligt og muntert til ham, så den ubehagelige scene inde hos madam Berg gik i glemmebogen for ham. Da Øvli kom, fulgtes de ind i dagligstuen.

— Jeg kommer lidt tidligt, sagde junkeren, men det kan man jo tillade sig hos gode venner. Og så mente jeg, vi skulle have vores mellemværende klaret, inden de andre kommer.

— Det er snart afgjort, sagde Øvli. Her er papiret.

— Men det er jo ikke påtegnet.

— Nej, det er det ikke, og det bliver heller aldrig påtegnet af mig, sva-
rede gårdejerens bestemt.

— Vil I være det bekendt, når I skylder mig pengene.

— Jeg nægter ikke min gæld, men at I vil være bekendt at smøre sådan tøjeri op som dette her. I burde skamme Jer. Den gamle var blevet vred, men junkeren ville forsøge at overtrumfe ham. Han slog i bordet og sagde: — Vogt Jer mund! Véd I, hvem I taler til? Hvis I ikke øjeblikkelig føjer mig, så skal fanden således ringe tolv for Eders ører, at det skal svie til

Eder. Han lagde begge hænder på Øvlis skuldre. I skal vide, at jeg kan klare for mig både med mund og hånd.

Nu blev den gamle bonde vred for alvor og råbte: — Hold fingrene hos Jer selv! Ellers skal jeg. . . . Øvli greb junkeren i kraven, ruskede ham voldsomt og stødte ham så hårdt fra sig, at han tumlede over på en bænk i den anden ende af stuen. Der var endnu gode kræfter i den gamle. Denne behandling tog helt pippet fra junkeren. Han rettede på sin kjole og sagde med usikkerhed i stemmen: — Det er skam ikke meningen, jeg vil slås med Eder. Det holder jeg mig for god til, men I er jo kun en bonde og tror, når man taler alvorligt og indtrængende til Eder, at det straks skal gå på næverne løs.

Øvli brummede foragteligt: — Jeg forstod meget godt meningen. Men for mig kan I få det, som I vil. Skal alting gå ved det gode, så for mig gerne. Men kaster I handsken, tager jeg den minsæl op.

— Javist skal alting gå med det gode. Det var jo ikke mig, der blev hidsig. Skal vi ikke lade denne dyst være glemt.

— Jeg vil såmænd helst have fred, når jeg kan, sagde Øvli.

Junkeren gik ud, men kom snart efter tilbage. Han fløjtede en lystig melodi, som om intet var hændt, og passiarede til de to andre spillebrødre kom. Det var Henning von Qualen og Just Urne. Karen satte to mægtige ølkander på bordet og fire krus. Spillet begyndte. Stål lo og spøjte, som han plejede, men der var uro og vrede bag hans tilkæmpede fatning. De spillede et par timer, og heldet fulgte snart den ene, snart den anden. Så kaldte Karen spillerne ind til et solidt aftenbord med øl og brændevin. Hun diskede også op med husets stolthed, en slåenvin af eget fabrikat. Gæsterne tog godt for sig af retterne, og da de atter sad ved terningerne, var de lidt røde i kammen. Med fornyet iver og mod kunne de begynde spillet. Det varede ikke længe, før pengene flød rigeligt i junkerens kasse. I begyndelsen ænsede man det ikke, men efterhånden blev medspillerne mere alvorlige og betænkelige.

Klokken var henvend 10, da Øvlis datter Anna, en høj, køn pige med blå, kloge øjne og lyst hår, kom ind og skiftede lysene i stagerne. Hun var af Øvlis andet ægteskab, og Karen, hans tredje kone, var således hendes stedmor. Spillerne lod sig ikke forstyrre af Anna. Da hun var færdig med ly-

sene kikkede hun på spillebordet og så alvorligt og bekymret på junkerens fyldte kasse. Stål bemærkede det, og idet han så op, gjorde han en ufrivillig bevægelse. Noget trillede fra ham ind under bordet. Rask bøjede Anna sig, tog det op og lagde det hen til sin far. Det var en terning.

— Hvad skal det sige, udbød Øvli og vejede terningen i sin hånd. Vi mangler jo ingen.

— Ja, lad os se den, sagde junkeren og greb efter den. Men von Qualen kom ham i forkøbet.

— Den er falsk, sagde han.

— Er den falsk, råbte Stål.

— Åh, I véd vist bedre besked, min gode junker.

— Hvad mener I med det, sagde junkeren skarpt. Terningen er ikke kommet fra mig. Det er ikke min.

De andre protesterede i munden på hinanden. Anna, der var nået hen til døren, sagde højt: — Den faldt fra junkeren ned på gulvet. Det så jeg tydeligt. Og hun forlod stuen.

— Nå, det er sådan en person, vi har blandt os, brummede Øvli. Man har jo nok haft sin mistanke.

Junkerens rejste sig hvid af vrede, han fægtede med armene:

— Og det vil I byde mig, der altid har optrådt human. Jeg tåler det ikke. Men — han blev pludselig roligere — Eders hentydninger er måske heller ikke så grove. I har jo ikke sagt noget rent ud.

Han så uroligt på de tre, men von Qualen svarede straks:

— Har vi ikke talt rent ud før, så sker det nu. Terningen er Eders. Den er falsk, og vi tror, I er en bedrager, der har spillet falsk i aften og mange gange før. Er det tydeligt nok?

— Ja, I er afsløret, min gode junker, sagde Øvli. Den klemme slipper I ikke ud af.

Stål forsøgte at redde situationen ved koldsindighed. Han tømte sin kasse ud på bordet: — Øvli's gode øl er vist gået jer til hovedet. Der har I alle pengene. Så véd jeg da, I ingen uret lider. Jeg kan sagtens undvære dem. Og så går jeg, for jeg vil ikke være blandt sådanne herrer, der nok vil spille og samle til sig, hvad der kan falde af, men når de taber ikke vil betale med andet end vrøvl og sludder.

Men nu rejste Just Urne sig og sagde med en bestemthed, som man ikke ville have tiltroet den unge mand:

— Således kan den sag ikke ende. Jeg så, den falske terning kom fra Eder. I har spillet falsk. Det, jeg har tabt, kan jeg sagtens undvære, men kan sagen afgøres her, må I tilstå, at I har spillet falsk og frasige al fordring på von Qualen og Øvli Pedersen. Går I ikke ind på det, skal sagen i øvrighedens hænder.

— Bravo, råbte von Qualen. Det var vel talt.

— Ja, det er ikke for meget forlangt. Hvad vælger I så, junker, spurgte Øvli.

— Jeg har givet jer et godt tilbud. Tag kun pengene på bordet, og sagen er ude af verden. Øvrigheden har ikke noget med dette at skaffe.

— Sådan slipper I ikke, min gode Stål, sagde von Qualen. Det skal slås fast, at I bragte terningen og brugte den. Går I ikke ind på Urnes forslag, overgiver vi Eder i øvrighedens hænder.

De tre mænd gik truende hen mod junkeren, der trak sig tilbage i en krog af stuen. Hans arrigskab og overlegenhed var afløst af modløshed. Men endnu en gang forsøgte han at slå sagen hen som en bagatel. Med en ligegyldig mine sagde han:

— Det hele er jo i grunden ingenting. Kun en af de sædvanlige historier fra spillebordene. Den, der taber, vil have oprejsning på anden vis. Enten skal vinderen regnes for en lykkens yndling, der må vinde, om han er aldrig så dum. Eller også er han en snyder. Kald mig nu, hvad I vil. Jeg regner det ikke for noget.

— Nej og atter nej, hr. junker, sagde Urne. Forsøg ikke at snakke os et øre af. Vil I ikke regne en æressag for noget, så vil vi.

De to andre stemte også i. Alle tre trængte de højroestet og hårdt ind på junkeren, der så, at slaget var tabt. Han erkendte, han havde spillet falsk både i aften og flere aftener, og at der ikke kunne være tale om, at nogen af dem skyldte ham noget. Efter denne uforbeholdne tilståelse, fik han lov at gå. Han forlod hastigt stuen fulgt af de andres foragt.

— Endelig fangede vi ræven, sagde von Qualen. Han burde egentlig have betalt de mange penge tilbage, vi i tidens løb har tabt til ham. Men fanden med det. Den svie er væk.

— Det kan jeg ikke sige, sukkede Øvli. Mig vil det svie til alle mine dage. Men jeg har da fået dobbelt bevis for, at junker Stål er en hul karl. Han fortalte så de andre om forskrivningen.

— Hovedsagen er, at vi nu er fri for den herre, sagde Just Urne. Men det er nok egentlig Jeres datter, vi kan takke for, at hans kæltringestreger blev så grundigt afsløret. Kan vi ikke hilse på hende, inden vi tager bort?

— Hun er vel allerede gået til sengs, mente Øvli, men han gik alligevel ind i stuen ved siden af. Der sad — mod forventning — både hans hustru og datter, skønt det var næsten midnat. De havde med spændt opmærksomhed lyttet til det hidsige optrin og havde ikke haft lyst at gå til ro, før Øvli havde berettet nærmere om sagen. De kom nu ind i stuen til de to mænd, og von Qualen fortalte dem ganske kort, hvad der var hændt. Anna stod lidt i baggrunden og så skiftevis på sin far og von Qualen. Imens stod Urne og betragtede den kønne, unge pige. Pludselig drejede hun hovedet, og deres blikke mødtes. Anna slog øjnene ned, men uden han selv var klar over hvordan, stod Just Urne pludselig ved hendes side og sagde:

— I hjælp os godt i aften med at få junkeren ud af rævepelsen. Ellers kunne han længe have snydt os, og hvem véd, hvilken ende alting så havde taget.

— Jeg tænkte dengang kun på min far, svarede Anna, men har jeg gjort noget, der også blev Eder til gavn, da er jeg rigtignok glad ved det.

De tre andre havde været optaget af deres samtale uden at ænse de unge mennesker, men nu kom de hen til dem og von Qualen sagde:

— Det var godt, Eders datter var så rask til at få fat på terningen og sagde junkeren rent ud, at den falske terning var hans. Det har vi grund til at takke for, men — spurgte han med et smil — det har I måske allerede gjort Just Urne?

Den unge adelsmand trådte undscelig et skridt tilbage og betragtede tilsyneladende nøje de lange rækker af tintallerkner og stegefade og porcelænstallerknerne med de kulørte blomster på væggen.

Kort tid efter stod de opsadlede heste for døren og med løfte om ikke at tøve for længe, inden de kom igen, tog de to mænd afsked og blev fulgt ud af Øvli, mens Anna gennem ruden fangede det sidste glimt af rytterne, da de urolige heste dansede gennem porten.

De kunne ikke følges ad længere end til Beder, da von Qualen skulle til Århus og Urne til Fløjstrup, men allerede lidt udenfor Malling, så de en mand, der snart stod stille og snart gik frem et stykke foran dem. De fandt ham begge mistænkelig, men sagde ikke noget til hinanden. Roligt red de fremad og fulgte enhver af hans bevægelser med øjnene. Det var måneskin, men det levende hegn langs siderne gjorde vejen lidt skummel.

von Qualen red til højre på sin stærke, hvide hest. Da de passerede manden, vendte han sig med et og rakte armene ud for at gribe tøjlerne, men den hvide hest blev bange, gjorde omkring og trykkede bagdelen sådan ind på manden, at han snublede. I det samme for en mand, ingen havde set, til forfra og greb Urnes hest ved begge tøjler, men hesten rykkede i voldsom fart tilbage. von Qualen havde fået hold på sin hest og kom Urne til hjælp. Da stratenrøveren så sig ene mod to, slap han sit tag og råbte til kammeraten i vejstøvet: — Kom, kom!

Han rejste sig med besvær og stønnede: — Lad dem ride fanden i vold!

Rytterne vendte og drejede med de urolige heste et øjeblik, så råbte von Qualen: — Tilbage. Han gjorde omkring, og i strakt karriere gik det ind mod Malling by, hvor de lod hestene puste.

— Jeg er sikker på, sagde Urne, at det var Stål, der tog fat i mine tøjler.

— Det kunne ligne ham, vi skulle have haft et rigtigt livfuld hug, svarede von Qualen, og jeg fik samme tanke, da jeg hørte hans stemme, men hans fjæs så jeg ikke — heller ikke hans katteøjne.

Just Urne foreslog, at de red omvejen over Aistrup til Fløjstrup, så von Qualen kunne overnatte hos Urne, at de ikke risikerede noget den nat. Og således blev det.

Just Christensen Urne var af adelig slægt. Hans far, Christen Urne, var officer, men i slaget ved Gadebusch 1712 blev han hårdt såret og var fra den tid meget svag. Hans mor var datter af den sjællandske biskop Henrik Bornemann. Hendes søster Hedvig Margrete Bornemann var først gift med etatsråd Bendiks Lasson til Åkjær. Da han døde, giftede hun sig med oberst Mathias Rosenorn til Damsgård, men han døde 1725, og enken bestemte da Åkjær til sin søn af første ægteskab major Lasson, men desuden bestemte hun i sit testamente, at hendes søsterson, Just Urne, som i sine første drengear havde været hos hende på Åkjær, skulle tilskodes Bjergager Hougård. Den unge Urne havde arbejdet meget på Åkjær skriverstue, og da den gamle Ole Christensen, der var birkedommer i Wilhelmsborgs birk fra 1700 til 1730 og boede i Fløjstrup, ville nedlægge sit embede, fik han Just Urne ind til sig en tid i forvejen for at få alle retsbøger og dokumenter således i orden, at de kunne afleveres, uden at der var noget at udsætte. Ole Christensen var dengang 82 år og døde først tre år efter. Hans sviger-

son, der allerede 9 år forinden havde overtaget gården, blev hans eftermand som birkedommer. Han brugte af og til Just Urnes hjælp, ofte flere uger ad gangen, det første par år han var birkedommer.

I Malling havde Just Urne både sin gang hos Øvli, hans nabo Rasmus Mikkelsen og hos degnen. Efterhånden blev der et så inderligt forhold mellem Urne og Øvlis datter Anna, at det var tydeligt, at her var det ikke fjanteri, men ægte kærlighed, der bandt de to unge sammen. Hvem Urne end besøgte i Malling, endte det altid med, at han kikkede indenom hos Øvlis. Og når Anna besøgte sin bror Eske Øvlisen, der dengang boede i Fløjstrup, så skulle det nok lige akkurat hænde, at de mødtes. Folk vidste, at den unge, venlige adelsmand og den kønne Anna havde et godt øje til hinanden.

I flere uger lod junker Stål sig ikke se i Øvlis gård, men kom nu og da på korte besøg hos madam Berg. Han udsurgte hende om Øvli og begivenhederne på gården, men madam Berg var inde i sagen og fortalte ikke noget. En dag fik han dog i samtalens løb at vide, at Øvli var kørt til Århus. Det var noget før middag, og han gik ind til Karen, som han traf i dagligstuen. Han skulede nok lidt og var trykket ved situationen, men katemildt sagde han:

— Jeg ville dog se indenfor. Vi to har jo altid været glade ved at mødes, og det kan vi vel også stadigvæk. Man skal ikke fremme uenighed.

-- Det har I såmænd ret i, svarede hun.

— Jeg tror, at vi to kunne enes om alt, hvis jeg engang kom og friede. Hvad ville I svare Karen, hvis jeg friede?

— Men Gud, hr. junker. I glemmer rent, jeg er en gift kone.

— Nej, det husker jeg nok, men I er endnu ung, og Øvli er gammel. Han kan gå bort.

Da Stål så Karens blussende kinder og nedslagne øjne, fortsatte han: — Man kan let, i den alder især, hjælpes over tærskelen. Og så kan intet hindre vor forening.

Junkerens havde ganske mistydet udtrykket i Karens ansigt. Han troede, det var sympati, men det var en dybt krænkede æresfølelse, som ved hans sidste ord steg til afsky og foragt for en mand, der kunne tale sådan. Hun

var bragt ganske ud af ligevægt, og junkeren blev ikke så lidt forundret, da Karen truende hævede hånden og vredt bebrejdede ham: — Skammer I Eder ikke ved at tale sådan, hr. junker? Nu har jeg tabt den sidste rest af agtelse for Eder. I vil friste mig til at være ond og hjerteløs mod en mand, som jeg agter og elsker, og *han* er min højeste agtelse og kærlighed værd.

Rask åbnede hun døren til køkkenet og kaldte Anna ind. Hun lod Stål forstå, at de ikke i fremtiden kunne tale alene sammen.

— Pjat. Tag nu ikke sådan på vej. Det hele var jo kun en spøg. Jeg tror sandt for dyden ikke, at jyderne forstår spøg. I hvert fald ikke de mindre dannede.

— Det var ikke spøg, hr. junker, og kan ikke laves til spøg bagefter. I kan spare Eders forklaringer.

Nu for arrigheden op i Stål. Atter en plan var mislykket. Med en stemme, der dirrede af raseri udbrød han: — Var Jeres mund, Karen. Fordi I er en storbondes kone, tror I Jer ikke blot hævet over bønderne, men selv folk af min stand og anseelse mener I at kunne dominere og tiltale så groft. Men I skal komme til at fortryde det, I skal komme til at krympe som en orm for min fod. Mærk Jer det.

Han trampede i gulvet og truede med den knyttede højre hånd. Karen stod mållos af forfærdelse over hans trusler, men Anna tog sin stedmors arm og sagde mildt: — Bryd dig ikke om, hvad han siger. Vi véd godt allesammen, at det ingenting betyder. Og du er god nok, Karen, dig holder vi af.

— Ja, råbte junkeren, hele slænget, også du Anna, I er alle gode nok. Og her passer hun lige akkurat som fanden i helvede. Ha!

Med disse ord forsvandt Stål ud af døren i en vældig fart.

Da de to kvinder var blevet alene, sagde Anna: — Gudskelov han gik, og gid han aldrig kommer igen.

— Det har du ret i. Men hvor er han ond. Og tænk sig, at en sådan herre, en junker, kan tale på den måde.

— Jamen sådan er alle adelsmænd ikke, sagde Anna. Der er brådne kar i alle lande.

Karen så på pigen, som med blussende kinder forlod stuen.

Stål havde nu gjort sig fuldstændig umulig og forhadt hos Øvliis. Andre folk på egnen brød sig ikke om ham. Og man havde forresten også andre ting at tænke på. Tyverierne på egnen var igen blevet hyppigere og havde sat skræk i folk. Anders Gås, Hieronimus og Jacob Bendiksen var jo nok under stærk mistanke. Men det var stadig umuligt at finde et afgørende bevis for deres brøde.

Dagene gik. Det blev St. Albanidag, den 17. december, den dag, Rantzau ville komme hjem til Kanne. Allerede dagen efter opsøgte degnen ham i madam Bergs ærinde. Rantzau så forbavset på ham og sagde: — Junker Stål var her i aftes og forlangte alle den syges penge udbetalt. Han ville nemlig købe hende ind i et kloster, sagde han, og bruge resten af pengene sådan, at barnet kunne få en opdragelse, der passede til dets stand og fremtidige stilling. Planen syntes mig god nok, og jeg svarede, at pengene var disponible og kunne udbetales nårsomhelst, men at jeg naturligvis forbeholdt mig en nærmere afgørelse af sagen. Og efter hvad jeg nu hører af Eder, hr. Buch, har jeg al god grund til at nægte ham pengene.

— Hvad hr. Stål end kan fortælle, så er min meddelelse her den rene sandhed, sagde degnen.

— Jeg tror Eder bedre end 10 junkere af hr. Ståls surdej. Mon den herre har fået en jammerlig opdragelse? Der stikker af og til noget plump og ubehøvet igennem hos ham. Ærlig talt, så tror jeg, han er en rævepels. Og en mærkelig historie er det også med den frække pige, han har til »husbestyrerinde«. Hende med det sorte hår, hun skeler lidt, jeg kan ikke huske, hvad hun hedder.

— Det er jo Maren Bendiksen, Bendiks Jacobsens datter fra Bisgård, sagde degnen med et lille smil. Det har endog givet anledning til folksnak om, at junkeren havde noget med tyvekomplottet at gøre. Men det tror jeg nu ikke på.

— Jeg heller ikke, svarede Rantzau. For det er han for doven til.

— Ja, og for fejg, lagde degnen til. Han er en kryster.

Degnen, der var tidligt på færde, da dagene var korte, og vejene havde ord for at være usikre om aftenen, spiste frokost sammen med Rantzau, der fandt megen behag i hans væsen og væremåde. Og da Buch tog afsked, lod Rantzau sin vogn spænde for og køre degnen hjem.

Efter de mislykkede planer i Malling søgte junker Stål indpas andre steder. Således traf han et par gange sammen med major Lasson til Åkjær. Han lagde an på at få sin gang i huset, men det lykkedes ikke helt. Han blev tålt og ikke just afvist. Det var også nok til at give ham lejlighed til at hævn sig på Just Urne. Han fortalte Urnes tante og hans fætter, major Lasson, at deres unge slægtning holdt til med Anna Øvlisdatter, en pige, som junkeren skildrede på en ikke helt fordelagtig måde.

Fru Rosenørn lod sin søstersøn kalde og spurgte ham, om han virkelig havde kastet sine øjne på den unge bondedatter.

— Det er rigtigt, når junker Stål fortæller, at jeg elsker Anna, men det er en onskabsfuld løgn, når han fortæller noget slet om hende. Hun er lige så hæderlig, som hun er smuk og god, sagde Urne ivrigt. Du skulle blot se hende og lære hende at kende, så ville du give mig ret. Og hvis du tænker på mit vel, så vil du velsigne vor forbindelse.

— Aldrig i livet, lille Just. Vil du bringe vanære og skam over din slægt og dit adelige navn, sagde tanten strengt.

— Vær nu ikke så hård, tante. Jeg kan ikke ændre min beslutning. Alt andet vil jeg føje dig i, men her gælder det mit livs lykke.

— Vil du ikke give afkald på pigen, så må jeg rette i mit testamente, så du ikke får Bjergager Hougård. Jeg stryger dig af mit testamente. Jeg stryger dig af vor slægt, jeg stryger dit adelige navn.

Just Urne så tanten lige i øjnene og sagde stolt:

— Jeg kan undvære din gård, jeg kan undvære din slægt, og jeg kan sandelig også undvære dit adelige navn hellere og lettere end Anna.

Og så gik han.

★

Degnen havde lagt en plan for at aflure nattevandrerne i kirken deres hemmelighed. Men hvornår kom de?

Nu var der i Malling en yngre husmand, Jens Sørensen, søn af gårdmand Soren Sørensen. Om vinteren gik han på skovarbejde i Østergård skov. Han var stor og stærk, velbegavet var han også, og han talte godt for sig. En dag gik degnen til Jens Sørensen og sagde: — Du går jo om aftenen hjem fra skoven ad den sti, der løber langs Ålkjærhuset. Kunne du ikke give mig et praj, hvis du ser, Anders Gås er ude en aften.

— Det kan jeg nemt. For om aftenen sidder han altid over sit lille arbejdsbord med tranlampen og pusler med et eller andet. Hans kone kan jeg se længere tilbage i stuen ved arnestedet. Man ser dem tydeligt begge to fra stien. Men det er for tidligt, når jeg går hjem, for det kan være, de endnu ikke har tændt lys. Det kan også være, han er et ærinde i byen og snart kommer hjem. Jeg må nok hellere gå derned længere hen på aftenen i nogen tid. For er gamle gåsemor ene hjemme, så kunne det tyde på, at gasen var på gale veje, sagde Jens og lovede, at han ikke ville nævne sagen til nogen.

Og aften efter aften listede han ned til Ålkjærhuset, men fandt altid Anders ved sit bord i stuen med en tøffel, en træskostøvle eller en musefælde, som han arbejdede flittigt på. Et godt stykke tid efter, at Jens havde begyndt sine aftenture, kom han senere end sædvanligt på sin udkikspost. Da han på kattefjed var kommet nær til huset, så han til sin overraskelse fire mænd i stuen. Han trådte et par skridt tilbage for at være uden for lysskæret fra vinduet. Anders var kendelig nok, og den høje, tynde fyr måtte være Hieronimus. Men de to andre, den ene i fiskerdragt og den anden i gråt, lurvet tøj, en stor, stærk mand med en tom pose over nakken, kendte Jens Sørensen ikke. De gjorde anstalter til at gå, og Jens smuttede om bag nogle stikkelsbærbuske, som kunne skjule ham, når han sad på hug.

— Har du dit nøgleknippe, Svabergast?

— Javel, svarede manden i fiskerdragten, men hvor bliver Skævben af?

— Han møder os ved Malling, sagde den lange og spurgte den tredje: — Har du kun en sæk med, Langper.

— Nej, to.

Anders Gås kom sidst ud. En efter en forsvandt de om hushjørnet. Jens turde ikke røre sig, før han var helt sikker på, de var langt borte. Ad en anden vej ilede han til Malling.

Buch var netop ved at gå i seng. Han lagde en bog fra sig og var ved at trække uret, da Jens forpustet trådte ind. Buch takkede for underretningen, men modtog ikke et tilbud fra Jens om yderligere hjælp, hvis der skulle gøres noget i aften.

Da husmanden var gået, sagde fru Buch: — Var det ikke bedre, om Jens fulgte dig. Jeg er så bange for, det skal gå dig ilde.

— Du véd jo godt, at min plan kræver, at jeg er ene om det.

— Jamen, jeg er så bange.

Degnen betænkte sig et øjeblik, men løb så udenfor og råbte på Jens, der straks kom tilbage. De aftalte, at han skulle komme igen om et par timer, så ville degnen liste sig over i kirken. Jens og madam Buch skulle lægge mærke til, om der kom lys i kirken. Hvis det skete, skulle de holde sig så nær, at de kunne høre, om der blev råb og støj.

Da Jens kom, var degnen rede til at gå. Han havde klædt sig varmt på, for der var hundekoldt i kirken. Her havde han forlængst truffet sine forberedelser. Han havde set lyset skinne stærkest i koret, så her måtte være noget at se. Under altret var der et hult rum, stort nok til, at han til nød kunne ligge derinde. Brædderne foran altret havde han brudt fra, men alterklædet dækkede åbningen. Med nogen besvær havde han lavet sig et langagtigt hul mellem mur og træværk. Gennem hullet kunne han se ud over pladsen bag altret helt hen til en dør, som dengang fandtes ind til herskabsbegravelsen eller kapellet. Da han kom op i kirken, blev han stående ved altret. Pladsen i skjulestedet var jo ikke bekvem, og han måtte nok kunne høre, at de kom, så betids, at han kunne smutte ind under altret, inden de nåede helt op i koret. Han fik lov at stå længe. Der var stille om ham. En anden ville måske føle uhygge på dette sted. Men deg-

nen var ikke bange her, hvor han færdedes hjemmевant. Han frygtede heller ikke at møde nattevandrerne, skønt han vel vidste, at det måske kunne koste livet, om de opdagede ham.

Efterhånden vænnede hans øjne sig til mørket, og han begyndte at skimte de ting, han kendte så godt i dagslys. Der var de blanke messingstager på alterbordet, altertavlen fra den katolske tid med Gudfader, jesusbarnet, paven med tiaraen og krumstaven og udenom apostlene hver med sit sindbillede. Degnen stod i tankerne og udlagde disse billeder, der dannede en uforglemmelig præken. Men pludselig blev han revet ud af sine betragtninger. Fra vinklen i apostlens hånd sprang hans tanke over i tyvens og røverens skumle færd, for han hørte en lyd, dump og hul, som kom den fra jordens indre. Han krøb ilsomt i skjul og følte nøje efter, at en flig af hans kjole ikke stak udenfor og røbede ham.

En stund sad han og lyttede i spændt forventning. Han hørte noget, der kom nærmere og nærmere. Listende trin og dæmpede stemmer lød i nærheden, men det var mørkt endnu. Med et blev døren fra kapellet åbnet, og en mand med en lygte i hånden trådte ind. Det var manden i fiskerdragten. Efter ham fulgte Anders Gås og en yngre, stor og stærk kleppert, som degnen ikke kendte.

Anders sagde mut, men ikke højroestet: — Hvor mange rede penge har du fået i aften, Svabergast?

— Nu får du snart din part, så kan du vel regne det ud, svarede fiskeren.

— Det er ikke nok. Jeg vil vide ren besked.

— Hold kæft, sagde fiskeren barsk. Skal vi nu have vrøvl med dig igen? Du véd, hvad følgen bliver, om du ikke lystre mig som leder.

— Mig kan du ikke kysse. Jeg forlanger, du skal dele lige med os andre, ellers får du fanden at se. Her hjælper hverken dit lederskab i nat eller dit navn i morgen, bette Jens. Ja, jeg kalder dig ved dit rette navn. Kan du tåle at høre det, morder?

Fiskeren sprang ind på Anders Gås, men inden det kom til håndgemæng, trådte den tredje imellem og holdt de to stridende ud fra hverandre:

— Stop. Lad I den sag fare til i morgen i det mindste. Spild ikke tiden. Vi kan jo røbe os ved al den ballade. Opholdet her trækker ud, og bliver I alt for højroestet, kan det måske høres udenfor.

Buch kunne fra sit skjul kun halvvejs se de to stridende. Men mægleren stod så heldigt som muligt for iagttagelse. Tyveknægten havde et tyndt tørklæde bundet om ansigt og hoved. Der var klippet huller til øjne, næse og mund. Under anstrengelserne med at dæmpe de to brushoveder gled masken ned. Det gav et ryk i degnen. Forfærdet genkendte han manden. Ikke i sin vildeste fantasi havde han kunnet forestille sig *ham* i dette selskab. Da træppen var bilagt, blev Anders stående, mens de to andre gik ned i kirken. Anders stod bøjet over en stor pakke, som han var ved at løse op. De to nede i kirken arbejdede lempeligt og uden støj. Men degnen kunne ikke se, hvor de var. Da Anders Gås lidt efter gik ned til dem, talte degnen 11 skridt: han kunne tillige regne ud, at de var i den sydlige side af kirken.

En lyd og et lysskær fra kapellet fangede degnens opmærksomhed. To mænd, en høj og en lille, trådte ind. Den lille genkendte han straks som Jacob Bendiksen. Den høje så han ikke så nøje, men det var nok Hieronimus. De gik lige hen til de andre. Hvad de talte om, kunne han ikke høre. Snart kom de tilbage, og da den første drejede om altret hen mod kapeldøren, kunne Buch tydeligt se hans ansigt. Det var Hieronimus. Degnen følte sig lettere om hjertet ved tanken om, at banden nu var ved at forlade kirken, så han velholdent kunne slippe fra denne ekspedition. Men hans glæde skulle ikke vare længe, for pludselig udbrød en af »kirkegængerne«: — Her er en hue. Hvor kommer den fra? Har nogen af jer haft den med herind? Det var fiskeren, der spurgte. Da ingen ville kendes ved huen, sagde han: Ja, så må der være nogen herinde. Vi må søge alle vegne. Er her nogen, skal han ikke slippe levende ud.

Havde degnen hidtil frosset i den kolde vinternat, så følte han nu, at heden steg ham til hovedet. Han huskede nu, at han af vane på det hellige sted havde taget huen af og lagt den på knæfaldet.

Banden søgte længe nede i kirken. Sikkert nok blev hver stol og hver krog undersøgt. Da de havde gennemsøgt koret en tid uden resultat, sagde manden med tørklædet: — Den hue kan nu egentlig godt have været sammen med noget af tøjjet, uden at vi har set den.

— Kanske, sagde fiskeren og så nøjere på huen. Han kastede den til en af de andre: — Den har været rigtig fin engang. Tag du den. Og så herut alle mand, som fanden var i hælene på jer. Tiden iler. Vi må bort.

Det var forløsende ord for Buch. Flokken gik gennem døren ind til kappellet, og før den sidste var passeret og havde lukket døren, hørte han de første trin som en sagte, dump lyd under jorden.

For en sikkerheds skyld blev degnen endnu en stund liggende på sin post. Så krøb han forsigtigt ud og lydløst ilede han ned ad kirkegulvet, gennem våbenhuset og ud i vinternatten. En svag, men isnende vind tog i hans lange lokker, og frosten bed ham i kinderne. Men langt havde han ikke hjem, for hans bolig lå med den ene gavl helt op til kirkegården.

Madam Buch og Jens havde mest opholdt sig udenfor, men kulden drev dem af og til ind. Den lille Johanne, der ikke kunne sove, fulgte sin søster overalt. Da degnen kom ind, blev han omfavnet både af sin kone og Johanne.

— Det var godt, du kom. Vi så jo lys i kirken, og jeg var så bange, selvom vi ikke hørte støj. Men der har været uro på den anden side i nærheden af Rasmus Mikkelsens og Øvli Pedersens gårde, hvor hundene slog alarm et par gange. Jeg synes du er barhovedet? Hvorledes gik det dig? Mærkede du noget?

— Ja, og det ikke så lidt endda, men det er en længere historie, som jeg siden skal fortælle. Hvor er Jens? Han må intet vide. Det hele skal være en hemmelighed.

— Jens står vist omme ved den vestre gavl, for i den retning hørte vi folk færdes. Han har ellers været meget ivrig for sagen, men da lyset ikke skinnede mere i kirken, og han hørte uro ved den anden gavl, gik han derhen og sagde, at vi skulle gå ind.

Buch kaldte ham ind. Også han var nysgerrig og spurgte ud. Men degnen gav kun undvigende svar. Da Jens var gået, og lille Johanne var kommet til ro, sad Buch og hans kone endnu længe oppe og droftede sagen. Ingen af dem havde lyst at gå i seng, og Buch fortalte alt, hvad han havde udspejdet i kirken.

— Nu gælder det at gribe sagen rigtig an. Vel kan jeg fortælle meget, men jeg har ingen vidner. Og hele det smukke selskab, jeg nu har kikket i kortene, er farligt at angribe. De myrder og brænder, når det kniber.

— Ja, uha, hvor er jeg bange for dem, sagde Johanne inde fra sengen. De slår mig nok ihjel engang.

De så overrasket på pigen. De troede, hun sov, og hendes ord lød helt uhyggelige. Madam Buch beroligede sin lillesøster, og snart sov de alle tre i degnens hus. Men nu var det også hen ad morgenstunden.

Næste dag undersøgte degnen kirken, og han mente, at det hemmelige gemmested måtte være enten under degnestolen eller prækestolen. Men bestemt kunne han ikke vide det, og han ville ikke prøve på at grave tyvekosterne op uden vidner. Problemet var nu, om han skulle melde det hele til præsten, men så skulle både birkedommeren og kirkeejeren, baron Gyldenrone til Wilhelmsborg eller hans ridefoged Nørlem kaldes til hjælp, og for det blev ordnet, ville historien være ude over hele egnen. Og banditterne måtte være meget dumme, om de ikke forduftede. Rigtigere ville det vel være at gå til birkedommer Jens Rasmussen Overgård i Fløjstrup. Der var jo ikke så langt hen. Men ud over eget vidnesbyrd havde Buch ikke meget at støtte sin anklage på. Og hvem var lederen af komplottet? Ja, der var mange ting at gøre rede for. Snart fattede han dog en beslutning.

Øvli og han kørte hen på formiddagen til Århus. De kunne nok nå at være hjemme inden aften, for føret var godt. Det havde frosset et par uger. Vejen var banet og ganske jævn. Såsnart de havde nået byen, tog degnen hen til skipper Niels Winther, som årstiden holdt hjemme.

— Efter Eders ven Peder Øvlisens ord, så kender I nok en matros, der hedder Jens Troelsen, sagde degnen.

— Jo, Jens Troelsen, det skarn, ham kender jeg pinedød nok, om han ellers lever endnu. Det er mange år siden, jeg har set ham.

— Ude på min egn har vi en fin herre, junker skal han nok være. Vil I ikke følge med ud at kikke på ham og sige mig, om I nogensinde skulle have truffet ham på Jeres rejser.

Skipperen trak lidt på det: — Ja, det kommer jo ikke mig ved, hvem han er. Og han bør vel have lov at bo i fred, uden at jeg lusker hen og udspionerer ham af bar nysgerrighed.

— Lå der ikke andet end ret og slet nysgerrighed til grund for det, jeg be'r om, skulle heller ikke jeg lade mig friste deraf. Men der er al god grund til at formode, at samme junker er en fordægtig slubbet, en skurk, hvis stræben går ud på at gøre mange mennesker ulykkelige. Det er derfor magtpåliggende at få ham afsløret, så enhver kan se, hvilken karl man har

for sig og sky ham herefter. Eller måske hans meriter endog er så slemme, at han bliver lukket inde der, hvor hverken sol eller måne skinner på ham. Da skipper Øvlisen fra København var herovre i fjor, var han meget be-
drøvet over junkerens optræden overfor hans gamle far. Øvlisen bad mig indtrængende gøre mit til, at hans far ikke fik sine gamle dage ødelagt af junkeren. Jeg lovede det, og jeg vil gøre det, så godt jeg kan. Øvlisen mente i junkeren at kende en af hans og Eders tidligere skibskammerater. Vil I hjælpe mig, skipper Winther?

— Så er det en anden sag. Så pinedød vil jeg hjælpe, alt hvad jeg kan.

— Hør nu her, skipper. Øvli Pedersen har kørt mig til Århus. Mit forslag er, at I kører hjem med os, bliver hos mig i nat, og så får I under et eller andet påskud junker Stål på Østergård i tale i morgen.

— Kør kun til døren, jeg skal snart være rede.

Længe varede det ikke, før de tre mænd kørte ud af byen, og inden aften var de i Malling.

*

Næste morgen tidlig var Winther rede til at gå til Østergård. Han havde byttet sin sømandshat med en af degnens huer og havde fået hans gamle kappe på over sin skipperkofte. I hånden havde han en tyk knortekæp og over skuldren hang en taske. I tasken var billeder. De havde skrabet en halv snes stykker sammen til en broget samling, og en lille times tid efter stavrede han gennem porten på Østergård og gik ind i det hus bag gården, hvor junkeren boede. Winther bankede på, ingen svarede, men pludselig rev Stål døren op og stak hovedet ud. Winther bukkede dybt: — Vil den nådige herre ikke købe billeder? Smukke og værdifulde billeder, rene kunstværker?

— Nej, brummede junkeren. Jeg har så meget af den slags, at jeg kunne lave et helt galleri.

— Naturligvis, jeg har hørt, at herren er en stor kunstelsker og kunst-kender, skyndte Winther sig at sige. Han ville nødigt have, at Stål klappede døren i for næsen af ham og ødelagde det hele. Jeg har billeder, som adeliges personer her på egnen er helt forgæbet i. Fingrene klør pinedød på dem for at få fat i billederne. Men jeg vil have betaling straks — ja, jeg vil, ellers beholder jeg mine kunstværker.

— Hvem taler du om?

— Ja, navne tør man jo ikke nævne, nej, nej, det tør man sandelig ikke, men de bor ikke langt herfra. Må jeg vise den nådige herre et par stykker, som man inde på Åkjær var ganske forelsket i — ganske forelsket.

— Lad mig se dem. Her, læg dem her på bordet.

Skipperen tog de to største billeder frem, og mens Stål betragtede dem, forsømte Winther ikke lejligheden til at kikke nærmere på manden. Han kendte alt for godt dette ansigt igen med de skumle, ustadige øjne. Winther kom i tanker om, at den person, han havde i tankerne, engang fik venstre hånds pegefinger ødelagt, så den var helt forkroblet. Da junkeren pludselig satte sin venstre hånd på bordet, mens han bøjede sig over billederne, så Winther, at også dette tegn fandtes. Winther havde nået, hvad han ville, og ønskede sig ude af døren jo før jo hellere.

— Nå, hvad synes I så, I er jo kender, ja, for det er vel hr. junker Stål, jeg har den ære at vise mine billeder?

— Jovist, sagde Stål. Og han syntes, at navnlig det ene billede var et kunstværk af rang, men han ville ikke købe det, da han i forvejen havde et, som lignede det. Winther samlede sine ting sammen og bukkede dybt for junkeren. I døren vendte han sig halvt om og sagde:

— Jeg glemte at vise et prospekt af juvelerer Lindhoffs smukke bygning i Lübeck. Det kunne måske have interesseret Eder?

Junkeren blev skiftevis rød og bleg og svarede et forbløffet nej. Winther hastede så hurtigt bort fra Østergård, som han nu kunne med degnens noget for lange kappe slaskende om hælene.

Stål kastede sig ned i kanapeen. Navnet Lindhoff havde vakt ubehagelige erindringer, som han altid søgte at jage bort, så snart de meldte sig. Men denne gang gik det ikke så let for ham. Han plejede ellers hurtigt nok at kunne genvinde ligevægten. Men dette kom så pludseligt. Denne kræmmer — hvem var han?

Junkeren hastede igennem sine bekendtskaber, venner og arbejdsfæller i årenes løb. Han standsede ved Niels Winther. Mon ikke det var ham. Og dog — Niels var en godmodig fyr, der ikke brød sit hoved med uvedkommende ting og snart glemte, hvad uret han havde lidt. Han kunne nok fortælle et og andet ubehageligt, men hvem ville fæste lid til det? Nej, Niels var næppe den farligste, hvis det da *var* ham. Man kunne dårligt tænke sig ham som handelsmand og langt mindre, at han nogensinde ville få forstand på kunst. Men der var nu noget ved stemmen og skikkelsen. . . .

Uden han opdagede det, var Maren Bendiksen kommet ind i stuen. Hun blev overrasket stående, da hun så hans ansigt. Hurtigt satte hun sig ved hans side og kært tegnede ham. Det var nok til, at Stål straks glemte sine tanker, og før Maren forlod ham, var han atter den sædvanlige.

*

I degnens varme stue sad Niels Winther snart og berettede om sin oplevelse på Østergård:

— Den mand er ikke og har aldrig været junker. Han hedder heller ikke Stål, men Jens Troelsen. Det tør jeg aflægge ed på, og jeg kan skaffe vidner om nødvendigt, f. eks. Peder Øvlisen og Henrik Knudsen, som fører

et af Øvlisens skibe. De kender ham så godt som mig, vi har alle fire sejlet med samme skib.

Winther ville straks tilbage til Århus, men degnen og hans kone bad ham blive til næste dag, og da Øvli Pedersen i det samme kom ind til degnen, stemte han i med og indbød dem til sin gård om aftenen.

Det var først i marts måned, og den korte eftermiddag var snart gået. Da skumringen satte ind, kom Anna Øvlisdatter og bad dem følge med, så de kunne få en god lang aften sammen.

Efter et godt måltid sad man hyggeligt bænket om bordet, der var forsynet med ølkander og krus, nødder og æbler. Midtpunktet var naturligvis den lille tætbyggede Århus-skipper med det godmodige ansigt. Han fortalte og lo, så hans ørenringe klirrede.

Atter og atter kom junkerens navn ind i samtalen, og Øvli bad skipperen fortælle alt, hvad han vidste om ham.

Niels Winther strøg håret tilbage, lagde armene på bordet og sagde: — Under krigen gjorde Peder Øvlisen og jeg tjeneste under Tordenskjold. Knap en måned efter fredsslutningen i 1720 fik vi begge hyre på en galease af Ballerups rederi. Den gik over Hamburg til Hull.

Blandt besætningen var Jens Troelsen. Peder og jeg var jævnaldrende, en 25 år, men Jens var en 12—14 år ældre, en robust karl med et busket skæg. Overfor kammeraterne var han ikke blid, ofte grov og ond, men styrmanden og kaptajnen smiskede han for. Det gik, som det kunne, indtil vi kom til Hamborg, hvor vi lå en uges tid. Her var han helt gal, når det stak ham.

En dag var han efter Peder Øvlisen et par gange, men da de kort efter var ene agterude, tog Peder uden mange ord en ende, kæntrede fyren over en blok og varpede ham således igennem, at han satte kursen styrbords om til mandskabslukafet og lagde sig i køjen en times tid. Bagefter sagde han ingenting, men Peder Øvlisen fik lov at gå i fred, og han var heller ikke mere så kæphøj overfor os andre.

Nå, vi kom til Hull og fik losset, men så tog skuden fragt til Lübeck. Da vi var kommet dertil i god behold, satte vinteren pludselig ind. Det var tidligt og uventet. Det frøs så hårdt, at vi ikke kunne redde os ud til Trave-münde, men vi måtte lægge op og blive i Lübeck hele vinteren. Det tog vi

forresten let. Et sted skulle vi jo lægge op, og vel var hyren ikke stor, men vi havde jo da kosten og køjen, så længe vi ikke lod os afmønstre.

I Lübeck muntrede Jens Troelsen sig gevaldig. Han var altid på farten — og altid tjente han penge. I spil var han en ren heksedoktor. Han holdt mest til i en ølstue lige op for havnen. Her boede en ung enke med tre børn, ret velhavende så hun ud til at være. Når Jens ikke var ombord, kunne man være sikker på at træffe ham i enkens ølstue. Og hvor kunne han være kattemild og behagelig overfor børnene og deres mor. Han hjalp til med at hente varer, og var der ingen andre til det, opvartede han gæsterne og underholdt dem. Det endte da også med, at han efter et par måneder sagde sin hyre op og giftede sig med enken. Efter den tid søgte jeg aldrig den ølstue.

En dag, da jeg og en af mine kammerater kom forbi værtshuset, stod Jens i døren, han bød os hjerteligt indenfor. Jeg undslog mig først, men han tog mig under armen og sagde: — Nu ingen snak, gamle dreng, du rejser jo, såsnart vi får åbne vande, og vi vil da ikke skilles som uvenner.

Jeg gav da efter og gik med ind. Vi fik lidt at drikke, og passieren gik livligt. Ved et andet bord sad tre mænd, to ældre og en yngre. Han var temmelig kraftig og klædt i gråt fra top til tå, men meget lurvet. De tre rejste sig for at gå, og Jens gik som opmærksom vært hen til dem. Jeg lagde mærke til, at han hviskede noget til den unge, som så satte sig ned igen, mens de to andre gik.

Snart efter var den grå i vort selskab. Han foreslog, vi skulle spille. Jeg undslog mig bestemt, og min kammerat var også uvillig, men nu var Jens Troelsens venlighed forbi, vi fik spydigheder og onde ord. Jeg sagde ingenting, men rejste mig for at gå. Da blev det først rent galt, og jeg ved snart ikke alt det, der blev sagt, og hvorledes de skabte sig. Nok er det, at min kammerat slap ud, men jeg blev puffet og stødt omkuld, og Jens Troelsen hev tegnebogen op af min lomme. Jeg så tydeligt, det var ham, men så blev det sort for mine øjne, og jeg ved ikke af mere at sige, før jeg lå i min køje, og skipper stod og udspurgte mig.

Næste dag kom en doktor, og der blev sørget godt for mig, navnlig viste Peder Øvlisen sig som en rigtig ven, men først en uges tid efter, var jeg klar over, hvordan det hele hang sammen: At min hyre for tre måneder

var stjålet, og jeg selv skamlået. Men da var skibet i rum sø. Og det var for sent at gøre noget ved Jens Troelsen.

— Og det var ham junkeren, udbrod Øvli. Så er han jo en tyveknægt, som vi kan tage ved vingebenet straks.

— Måske, sagde Buch, men lad os nu høre videre.

— Da jeg hen på sommeren kom til Lübeck, var Jens Troelsen væk, og ingen vidste, hvor han var blevet af. Men jeg samlede dog sammen, hvad jeg kunne om hans færden. Man fortalte, at såsnart bryllupsugen var forbi, var det også sket med Jens og hans behagelige og milde væsen. Vinden blæste nok fra det modsatte hjørne, og det så skarpt, at det ikke varede ret længe, før hans kone og børnene frygtede og hadede ham. Penge skrable han til sig med stor begærlighed. Den grå mand, som var med til at overfalde mig, var Jens Troelsens fortrolige. Han hed Ludvig Koff og var i forårstiden kommet i tjeneste som karl hos juveler Lindhoff, der havde en stor, prægtig gård i udkanten af byen.

En aften fortalte Ludvig, at Lindhoff næste dag skulle rejse til Königsberg i forretningsanliggender, og han havde gennem vinduet set, at juveleren pakkede store pengesummer sammen og lagde dem i sin rejsekuffert. Ludvig skulle om morgenen bære hans rejsetøj ned til båden, som skulle føre ham ud til skibet.

Næste morgen ved daggry drog Lindhoff hjemmefra, men en time efter kom Ludvig styrtende tilbage og fortalte, at juveleren og han var blevet overfaldet undervejs til havnen. Røveren havde skudt Lindhoff og truet Ludvig på livet.

Man fandt den døde ganske udplyndret. Øvrigheden havde Ludvig i forhør, men først næste dag rykkede han ud med, at røveren var værten Jens Troelsen. Da man søgte ham i værtshuset, var han naturligvis over alle bjerge, og alle bestræbelser for at finde ham var forgæves. Om Ludvig havde del i rovmordet og havde fået sin part for at lede øvrigheden på vildspor, det blev aldrig opklaret, men han blev troet på sit ord og slap for tiltale.

Alle havde hørt på Winther i åndeløs spænding, og da han sluttede sin beretning, stirrede alle endnu et øjeblik på ham uden at sige et ord. Pludselig råbte Anna:

— Men madam Buch dog. Hvad er der i vejen, I er vel ikke syg?

Degnekonen sagde ikke et ord, men bleg som den kalkede væg faldt hun over mod Anna, der greb hende i sine arme. En drik vand bragte hende til hægterne igen, men hun var blegere end ellers.

— Lad os nu ikke snakke mere om junkeren i aften, sagde degnen, da man var kommet sig ovenpå forskrækkelsen. Og lad os være enige om, at ingen fortæller videre, hvad Winther har berettet her i aften, før jeg har udført i den sag, hvad jeg har i sinde.

— Sådan bør det være, sagde Øvli. Vi lægger sagen i Buchs hånd og tier. For her skal fares med forsigtighed, ellers fanger vi ikke den herre.

Karen lagde brænde i den store jernovn og rettede kvældsnavder an, inden de fremmede drog afsted. Næste morgen spændte Øvli for og kørte Winther til Århus. Tomhændet kom han ikke hjem. Den rundhændede Karen havde sørget for, at han fik frugt, kød, pølse, ost, flæsk og smør med.

*

Buch havde besluttet straks at fremføre sagen mod tyvekomplottet. Så snart skipper Winther var draget af, stod han derfor rede til allerede samme formiddag at gå til birkedommer Rasmus Overgård i Neder Fløjstrup. Han var lige ved at sige farvel, da en herskabsvogn kørte frem for

hans dør. Den galonerede kusk beroligede de livlige heste, der dansede på stenbroen. I vognen sad Frantz Rantzau til Kanne. Degnen gik ud og tog imod og de to mænd fulgtes ad ind.

— I går var junker Stål inde på min skrivestue, sagde Rantzau. Jeg var ikke hjemme, men han viste en skriftlig fuldmagt og kvittering og hævdede madam Bergs 5000 rigsdaler. Sandsynligvis er det et rent og skært bedrageri, og jeg kommer her for at anmode Eder om at følge mig til Bergs enke og få sagen opklaret.

Det var degnen naturligvis villig til, men først gav han Rantzau en kort forklaring om, hvad han havde fundet ud af ved hjælp af udkiksposten i kirken og skipper Winthers besøg.

— Nu har jeg aldrig kendt mage, udbrød Rantzau, men lad os nu se ind til madam Berg. Jeg er nysgerrig efter at høre, hvad hun har at sige.

Ved afskeden sagde han til degnekonen:

— Om sommeren er der ganske kønt på Kanne. Skulle I, smukke madam, sammen med Eders mand have lyst til at overbevise Eder om, jeg taler sandt, da vil jeg med glæde åbne mine døre. Og med en hilsen, der røbede den galante officer — i sin ungdom havde han været løjtnant i kejserlig tjeneste — forlod han huset.

Hos Øvli fik kusken hestene i stald, mens de gik ind til den syge madam Berg. Hun blev øjensynlig glad ved at se sin fordums herre, men hun fortalte, at hun aldrig hverken skriftligt eller mundtligt havde givet junker Stål lov til at hæve pengene. Under tårer beklagede hun sig over junkerens skændighed mod hende. Og nu havde han berøvet hende det, hun og barnet skulle leve af i fremtiden.

— I skal blive fri for den herre for eftertiden, trøstede Rantzau hende. Bedrager han os, skal jeg tage tabet. Vi skal nok tales ved med ham.

Rantzau ville gerne se madam Bergs datter, og da hun sagde, at Ingeborg var inde hos Øvlis familie, hvor hun befandt sig vel og tilbragte det meste af dagen, mente Rantzau, at de skulle gå derind. Han ville nemlig ikke forlade gården uden først at hilse på Øvli.

Han talte kun kort tid med Øvli, Karen og lille Ingeborg. Anna så han blot et glimt af, da hun hastigt forlod stuen. Men glimtet var dog nok til, at han kunne sige: — Jeg tror, Malling er rig på smukke kvinder. Nys så

jeg madam Buch og nu Eders datter, Øvli Pedersen. Hun vil så vist snart se egnens strammeste karle for sine fødder.

— Den tid er nok allerede forbi, bemærkede Buch muntert, da her er noget at løbe efter.

— Hun har valgt, udbrod Rantzau, hvem er den lykkelige?

— En ung adelsmand, svarede degnen. Men her vil nok hr. Stål også gøre fortræd, om det er ham muligt.

— Så stå da osse fanden i den junker, råbte Rantzau. Ja, ja, han får nok sin rolle udspillet. Men gør I nu, hvad I kan, min gode Buch. Kan jeg være til nogen hjælp, så véd I, hvor jeg bor.

Kort efter rullede den adelige karet ud af gården.

*

I Mallings boede dengang en anset gårdejer Peder Jensen Rytter. Han havde i nogle år været ladefoged på Wilhelmsborg og var en høj, smukt bygget mand, livlig og vittig, men rigtignok ofte noget overlegen i sin optræden. Han var bror til en anden gårdejer i Malling Søren Rytter og hans to søstre var gårdmandskoner i Mallings og Pedholt. Hans kone var fra en anden egn, de havde lært hinanden at kende på Wilhelmsborg, hvor hun tjente. Hun var en køn kone med lidt skarpe former og et par fyrige, brune øjne. Velbegavet var hun, men måske noget tilbøjelig til at tage alting let.

Da Buch var på vej hjem fra Øvli, mødte han Peder Rytter, der hilste og spurgte med et både listigt og frækt grin: — Hille den, hvor Øvli har haft store fremmede i dag. Hvad mon herren til Kanne havde på samvittigheden.

Mødet med Rytter kom overraskende for degnen. Han huskede sin natlige oplevelse i kirken og gøs, men hurtigt fattede han sig:

— Havde han noget på samvittigheden, så får vi to det vel ikke at vide. Og såmænd, enhver kan jo også have nok i sin egen samvittighed.

Rytter drejede hastigt ansigtet, som ville han skjule sit udtryk, men straks igen vendte han blikket mod Buch og sagde:

— I morges rejste en fremmed mand fra Øvli. De siger, det var en gammel bekendt af hans søn, Peder. Han skulle hedde Niels Winther og være skipper i Århus.

— Det passer godt nok, sagde Buch i en ligegyldig tone og bragte andre ting på bane, så Peder Rytter ikke anede uråd.

Degnekonen havde dækket bordet tidligt, for at Buch ikke skulle spille sin tid med at vente på middagsmaden eller helt undvære den, når han nu skulle til birkedommeren.

Mens de spiste, sagde hun: — Jeg gyscr helt ved tanken om al den ondskab og fortræd, der kan ramme dig, når du vil standse disse slette menneskers huseren.

— Vil du da, at jeg skal lade sagen falde?

— Nej, det kan ikke gå an. Så blev vi jo deres medskyldige.

— Jeg véd ikke, hvorfra din ængstelse kommer. Du plejer ellers ikke at være bange, lille Katrine. Fat nu mod. Man står sikkert bedst med retfærdigheden under sine fødder.

*

Da degnen kom til Fløjstrup traf han både birkedommeren og Just Urne i skriverstuen. Buch forklarede kort, hvad han havde opdaget i kirken for et par nætter siden.

Rasmus Overgård blev ganske forbavset over beretningen. Efter at have grundet lidt, sagde han: — Vi må have bud efter ridefoged Jens Nørlem. Jeg sender en karl til Wilhelmsborg efter ham. Og forresten — skal vi ikke hente birkeskriver Peder Loft fra Gunnestrup, han besøger netop min formand i embedet Ole Christensen.

— Jo, svarede Buch, og tag den gamle Ole Christensen med.

Et øjeblik efter kom Ole Christensen rokkende ind i stuen. Trods de 84 år var han åndsfrisk, men hans ryg var krumbojet og hans hår hvidt, og det kneb med bentøjet. Hans eftermand, Rasmus Overgård, var næppe 40, høj, kraftig, rank, med noget solidt over hele sin person. En times tid efter kom ridefogden farende ind i gården på en rød hest. Han kastede tøjlen til karlen og stod et øjeblik efter i skriverstuen. Nørlem var en rask, midaldrende mand, noget soldatermæssig i sin optræden, men han var mere afholdt end en ridefoged plejer at være.

Buch måtte nu gentage alt, hvad han vidste om sagen, og da han var færdig, sagde Nørlem: — I har navnet på de to banditter, men det lader også til, I kender navnet på de to andre. Hvem er de?

— Den største og stærkeste, sagde degnen alvorligt, ham med masken, var en af Mallings bys gårdmænd: Peder Rytter.

— Peder Rytter, råbte de andre i overraskelse og forundring.

— Men bandens leder, hvem mener I, han er, spurgte birkedommeren.

— Jeg beskylder ingen. Men jeg er vis på, at det er ham, I alle kender under navnet junker Stål.

— Hvad siger I, junker Stål, råbte Nørlem og klaskede sin flade hånd i bordet.

— Der er ingen tvivl mulig, sagde degnen kort og bestemt.

Ridefogden sprang op fra stolen og gik uroligt frem og tilbage i stuen:

— Vor gamle ladefoged og den stramme junker, to gemene tyveknægte. Det var ellers rigtig net.

— Ja, junker er han ikke, og Stål hedder han ikke, sagde degnen og fortalte om Niels Winthers besøg.

Efter en kort tavshed spurgte ridefogden: — Hvad bestemmer I, birkedommer. Efter min mening må her ikke tøves.

— Det er rigtigt, sagde degnen. For rygtes det, at vi er på sporet, så kan vi være rolige for, at fyrene omgående forsvinder.

Birkedommeren lod spænde for. Han bad Buch om at følge med. Degnen vægrede sig, men da man trængte på, indvilgede han. Birkedommeren, Buch, Loft og Urne steg til vogns og kørte rask ad Bisgård til. Nørlem fulgte dem til hest.

Jacob Bendiksen stak hovedet ud af døren, da han hørte en vogn rulle frem for huset. Han kunne derfor ikke godt nægte sig hjemme, men blev straks taget i forhør. I begyndelsen nægtede han alt, men efterhånden måtte han indrømme et og andet, der var nok til at fængsle ham. Han blev ført ind i naboens folkestue, hvor gårdens karle måtte holde vagt natten over, til Jacob næste dag kunne føres til Århus.

Det var en god begyndelse, og man hastede videre mod Pedholt for at få fat i Hieronimus. Det var i marts måned med ret korte dage, og det led mod aften, så hestene fik lov at strække ud.

Hieronimus var ungkarl og boede hos sin far. Han var ikke hjemme, blev der sagt. Men mændene søgte, og kort efter fandt de ham i brænde-huset. Hieronimus holdt sig stejl og tavs. Ikke et ord fik man ud af ham,

men ved en ransgning af huset fandt man adskilligt, som vidnede mod benægteren. Og han måtte følge med.

Turen gik nu i rasende fart mod Malling. Før de nåede byen traf de Mikkel Hansen, bonden, som sammen med degnen havde set lys i kirken efter julegildet. Det var så mørkt, at de ikke kunne se manden, men da han hilste god aften, genkendte degnen hans stemme og bad kusken holde.

Degnen spurgte Mikkel, om Peder Rytter var hjemme, for de ville gerne have ham med en tur til junkeren på Østergård.

— Jeg har lige været oppe på min udlod ved Løkken, svarede Mikkel, og da så jeg Peder Rytter gå fra by og møde junkeren, som kom ridende. De stod længe og talte sammen og skiltes ikke, så længe jeg kunne se dem for mørket.

Der blev nu holdt krigsråd på vognen, og man enedes om, at det var bedst, birkedommeren tog dem ved daggry. Nu var de næppe at få fat i.

*

Næste morgen tidlig kørte Rasmus Overgård og Peder Loft med et par håndfaste karle ind i Peder Rytters gård. Man traf også manden, men da han skulle arresteres, løb han ud af stuen. Han kastede karlene, der ville hindre hans flugt, omkuld, som var det hundehvalpe. Borte var han i en håndvending, og ingen vidste, hvor han blev af.

— Her må vi ikke spilde tiden, sagde birkedommeren, vi har ærinde andet steds.

De undersøgte i hast huset og fandt en masse tyvekoster i en tom alkove. Blandt genstandene var den hue, som degnen lagde fra sig inde i kirken.

Nørlem var kommet til, og sammen med ham ilede de til Alkjærhuset. Huset var rømmet. Derefter kørte de i galop til Østergård, men også junkeren var væk. I hans bolig fandt de kun Maren Bendiksen og en aldrende kvinde, som ingen forklaring kunne give. Døren til deres kammer var om natten blevet spigret til, så rettens folk måtte hjælpe dem ud.

Banditterne havde et betydeligt forspring, som hestene vanskeligt kunne indhente. Eftersøgningen var forgæves, man måtte holde sig til de to, der var gået i garnet.

*

Samme dags middag fik Just Urne bud og brevskab fra sin tante på Åkjær. Han skulle stille hos hende, for efter samråd med hans familie på Sjælland var der nu taget bestemmelse med ham. Hun lagde ikke skjul på, at alt kunne blive godt endnu, hvis han ville ægte den dame, de tidligere havde foreslået ham. Hvis han nægtede, ville han blive indrulleret blandt hærens skrivere, så han blev afsondret fra det civile liv hele sin tid. Den skændsel, at han satte en plet på sin stand og sit navn ved et uværdigt giftermål, ville ikke blive tålt af hans familie. Og den havde ret og midler til at forhindre det.

Just Urne måtte naturligvis tage over til sin tante, men han gjorde det med tungt sind. Han var dog besluttet på, at selvom de måske kunne hindre ham i at ægte den bondefødte pige, han elskede, så kunne de dog ikke tvinge ham til brudeskamlen med nogen anden kvinde eller til at glemme hende, der ejede hans hjerte fuldt og helt.

Om eftermiddagen red han til Malling, hvor Anna modtog ham så strålende glad, at han næsten ikke nænnede at sige hende, hvordan sagerne stod. Men helt skjule sin sorg kunne han ikke. Der gik et par timer, så blev han ene med Anna i stadsstuen.

— Jeg synes, du er noget alvorlig i dag, sagde Anna. Hvad betyder det?

Just Urne tog hendes hånd og drog hende ned ved sin side. Han fortalte hende, hvad der var sket, og hvor bedrøvet og fortvivlet han var.

— Men aldrig skal man tvinge mig til at gå til altret med nogen anden end dig.

Anna lagde sit hoved ind til ham og græd sin første, bitre sorg ud ved hans bryst. Hun havde dog sjælsstyrke nok til snart at fatte sig.

— Jeg forstår nu, at vi to aldrig skal blive mand og kone, som jeg har drømt så sødt om. Men er jeg end af ringere byrd, så er min kærlighed ædel og stærk som din, og lige så trofast. Jeg skal aldrig i evighed svigte det løfte, jeg har givet dig.

— Tak for de gode ord, Anna, sagde Just Urne. Lad os blot se fremtiden dristigt i møde. — Men sukkede han — alt dette kan vi takke junkeren for. Det er ham, der har stillet vor sag i et lys, som har bragt min families blod i kog. Den løgnhals.

*

De to banditter kom i forhør, men var i første omgang ikke til at slå et ord af. Omsider gik Jacob Bendiksen dog til bekendelse og gjorde rent bord, og da Hieronimus så, at ingen udflugter hjalp, fik også han munden på gлед. Deres forklaringer godtgjorde, at junkeren var bandens leder. Han bestemte tid og sted for de natlige indbrud, han delte byttet, og hans befalinger og afgørelser i indbyrdes tvistigheder måtte de følge uden at knurre. At deres leder gik under falsk navn og var en anden, end han udgav sig for, vidste de godt, men nærmere rede på hans fortid havde de ikke. Anders Gås, som kendte junkeren fra før de begge kom til Malling-

egnen, havde ikke fortalt mere. Banden bestod af de fem, Buch havde set og ikke flere.

Også skjulestedet i kirken fik man besked om. Anders Gås skulle engang grave en brønd for Øvli's nabo Rasmus Mikkelsen, og man gjorde det første forsøg lidt øst for gården. Da han var kommet nogle alen ned, traf han på en del sten, som han ville bryde op. Da han havde fået fjernet et par sten, opdagede han et hult rum i 2—3 alens dybde. Anders, der var ene om arbejdet, grundede noget over sin opdagelse, og da han, skønt fremmed på egnen, havde hørt et gammelt sagn om, at der i den katolske tid havde været en løngang fra de »to store gårde«, som dengang var samlet til en, og over til kirken, lagde han stenene på igen, kastede hullet til og påstod, at der kunne man ikke finde vand. Så gravede han brønden et andet sted.

Ved den nordre kirkegårdsmur voksede et bælte af tjørn. Her forsøgte Anders, Jacob og Hieronimus at finde løngangen. De prøvede flere steder, men først den tredje nat, da de lige var ved at opgive, fandt de, hvad de søgte. Den underjordiske gang gik ind under Gyldeneronernes herskabskapel, men nogen opgang så de hverken der eller i kirken. Uden besvær fik de dog lavet en opgang i kapellets kælderetage.

Under prækestolen var der et rum med et gammelt epitafium og nogle småting. Gulvet var lagt af runde kampesten og murbrokker over nogle brædder, der dækkede et gravkammer, som var blevet tømt nogle år i forvejen. Det havde Peder Rytter vidst besked om. Her var gemmestedet for en del af tyvekosterne, men man fandt også mange i løngangen og hjemme hos bandens medlemmer. Rede penge og værdigenstande i guld og sølv blev straks udloddet af bandeføreren.

Blandt tyvekosterne var der store partier uld, hør, lærred, vadmøl og forskellige redskaber og brugsgenstande, der ikke var mærket, så ejeren kunne genkende dem. Men alle kosterne blev udstillet på birkedommerkontoret, og de bestjålne fik lov at finde deres ting frem. Alligevel blev der meget til rest, og man holdt en auktion, som blev den største, nogen mand på egnen havde været med til.

De to indbrudstyre blev idømt flere års tugthus. Hieronimus fik den hårdeste straf, da det under forhørene kom frem, at han ofte havde udvist

den største voldsomhed og råhed. I retten blev fremlagt en udskrift af Egå kirkebog, der fortalte, at der i året 1708 skete et mord ved Egå bro. Morderen, der hed Jens Troelsen blev dømt til halshugning, hvis han fandtes, for han var flygtet. Ingen var i tvivl om, at det var den forsvundne junker, som her havde begyndt sin forbryderiske løbebane.

Selvom det desværre var gået, som det så ofte går, at de små tyve blev hængt, og de store undslap, så virkede afsløringen dog befriende for folk på Mallingegnen. I flere år havde banden sat skræk i sindene, nu var den trevlet op, og man mente sig også sikker for de undslupne. De turde næppe vise sig mere på egnen, hvor de intet øjeblik kunne vide sig sikre. Der var faldet ro over befolkningen, og degnen steg i anseelse og agtelse for sin kloge og dristige optræden.

*

Først i maj — altså et par måneder efter disse hændelser — var der barkedåbsgilde hos Rasmus Mikkelsen. Og hele Malling var med. Gildet begyndte søndag og sluttede først tirsdag morgen ved daggry. Gæsterne

spiste og drak og morede sig, og dansen gik lystigt. Intet under da, at man i gårde og huse søgte sengen tidligt tirsdag aften.

Oppe i Løkken, der, hvor vejen snor sig igennem skovpartiet mellem Vormstrup og Malling, holdt lidt før midnat en vogn med to raske heste for. Fire mænd sprang af, en af dem sagde til kusken: — Nu bliver du her, til vi kommer igen, selvom det varer 3—4 timer. Giv nu hestene dygtigt brød og rør dem ganske langsomt, men kør ikke længere bort, end du straks kan være på pletten, når vi er her.

— Det skal ske hr. junker, svarede kusken, og de fire mænd gik rask ad Malling til.

— Er turen egentlig umagen værd, spurgte den ene af de fire, en ældre, sværtbygget mand. Nu har vi jo alt i orden, alt er ombord, men der er langt til havnen i Horsens. Sæt vi skulle have et eller andet uheld, så vi ikke kommer tilbage i rette tid.

— Ingen skrupler! Degnen og Øvli og deres slæng skal ikke triumfere over os.

— Nej, gu' ska' de ej, faldt den største og stærkeste af de fire ind. Nu morer de sig derinde, de spotter os, taler hånligt om os. Det skal de ikke gøre for intet. Vi er ikke drenge.

— Du har ret, Peder Rytter, svarede junkeren.

Da de kom ind til byen, sneg de sig tæt langs husene til Øvlis gård. Anders åbnede bryggersdøren så behændigt, som om den hverken var hapsed eller låset. Ikke et levende væsen rørte sig, ikke et hundeglam hørtes.

De fire mænd listede gennem bryggers og folkestue ind i kammeret, hvor Øvli, Karen og den lille pige sov. På et vink fra junkeren blev ægteparret kneblet i en håndlevending. Karen blev bundet uden synderlig modstand, hun var helt forstumlet. Men Øvli gav sig først efter en hidsig, men kort kamp. Under eder og forbandelser blev de to svinebundne gennembanket. Voldsmændene sparede hverken på kræfterne eller munden.

Anna havde ikke med samme iver som de andre deltaget i det store og langvarige gilde. Hun havde holdt sig i baggrunden med sin hjertesorg. Hendes kammer lå i nærheden af Øvlis soveværelse, og hun blev vækket af støjen. Hun havde ikke lyttet længe, før hun var klar over, at der var noget galt. Hun klædte sig hurtigt på og listede ud i bryggerset efter fyr-

tøjet. Hun slog ild og gik ind i sovekammeret. I et glimt overså hun det grufulde sceneri. Hun var straks klar over, at voldsmændene var de tre undslupne banditter. Den fjerde kendte hun ikke.

— Gud fri os, gispede hun.

— Grib hende, brølede junkeren. Anders før frem mod Anna, men snublede over en stol, og hun snoede sig lynsnart ud af døren, gennem folkestuen og ud i gangen. Da hun hørte forfølgerne lige bag sig, gav hun sig ikke tid til at åbne døren til gården, men gemte sig i en krog under loftstrappen.

De fire voldsmænd ledte en stund forgæves, så stak de hovederne sammen i gangen og talte sammen. Anna kunne ikke forstå deres mumlen, men opfattede dog ordene »degnen« og »Buch«. Mændene forsvandt.

Anna rystede af skræk, da hun kravlede frem fra sit skjul. Men fortvivelsen gav hende mod. Hun vækkede hurtigt pigerne og bad dem hente karlene.

Den lille søster klynkede, da Anna med tændt lys trådte ind til forældrene, der lå stønnende og kneblet på gulvet. Anna så, at barnet ikke var rørt, og hun befriede hurtigt Øvli og Karen for knebler og reb. Karen var bevidstløs, men slog snart øjnene op og kunne selv hjælpe så meget til, at Anna fik hende op i sengen. Øvli ville straks springe op, da han var løst, men det svimlede for ham, så han måtte sætte sig med ryggen mod det store skab. Anna hjalp ham til sengs. Først da kom pigerne og den ene af karlene.

Øvli og Karen lå stille hen efter den hårde medfart. Pigerne og karlen spurgte forskræmt, hvad der var hændt, og Øvli gav dem med besvær en kort forklaring. Pludselig råbte Anna: — Gå over til degnen og se efter, hvordan det står til der. I kan tænde en lygte.

Men ingen turde. Pigerne trykkede sig sammen i en krog, og selv karlen var ikke begejstret for ordren.

— Bliv du så her, sagde Anna til den ældste pige. Så går vi andre. Hun tændte lygten og gik ud af døren fulgt af pigen og karlen.

Før de nåede degneboligen kom to mænd ud derfra. De slæbte en imellem sig. Han vaklede, som om han var syg. Bag dem gik de to andre. Anna og hendes ledsagere trykkede sig op ad en hæk, og Anna skjulte lygten

under forklædet. På den måde lykkedes det dem at skjule sig. Da banen atter var fri, ilede de hen til degnens hus. Døren stod på vid gub. Inde i stuen var der spor af kamp, møbler lå væltet og knust på gulvet.

Fra en mørk krog i stuen kom en sagte klynken. Det var lille Johanne. Anna satte lygten, tog barnet op til sig. Johanne trykkede sig ind til hende og hviskede: »Åh, Anna, det var godt, du kom«.

— Er du meget syg? Hvor gør det ondt?

— Jeg fejler ikke noget, svarede barnet. Jeg er bare så forskrækket, men min søster er hun død?

Anna lagde Johanne op i sengen og gik over til Katrine Buch, der lå som livløs. Anna rettede på puden. Madam Buch slog øjnene op og så med et stift, stirrende blik på den unge pige og sagde klagende:

— Buch, hvor er Buch? De slæbte ham bort, de umennesker, hvor er han?

Hun gjorde en bevægelse, som ville hun springe op, men faldt mat tilbage med lukkede øjne.

Anna bad karlen kalde folk til, og pigen satte hun til at passe på de to skamlæede søstre. Selv ilede hun hjem. Rasmus Mikkelsen og hans kone var blevet vækket og stod inde hos Øvli og Karen, der selv mente, at de ikke var i overhængende fare. Ømme og fortumlede var de, men ellers levende nok. Men hvis ikke Anna var kommet og havde forstyrret banditterne, så er det ikke godt at vide, hvordan det hele var endt. Anna fortalte nu, hvordan det stod til hos degnens. Naboerne søgte at hjælpe de overfaldne, så godt de kunne, og en karl blev sendt efter læge.

Inden den trætte og søvndrukne by var kommet sig efter forskrækkelsen og den bratte opvågnen, og man fik samlet sig sammen til at søge efter banditterne og degnen var der gået et par timer. Skønt alle var på benene og med i eftersøgningen, varede det længe, inden man fandt degnen i en »kølle«, som man kaldte de små huse, der blev brugt til at tørre malt i. Det stod ved den vestlige ende af byen.

Buch blev båret ind i den nærmeste gård, og da han var kommet til hægterne, fortalte han, at røverne havde bundet ham på hænder og fødder og kneblet ham, før de kastede ham ind i »køllen«. De undså sig ikke for at sparke ham og spytte på ham, før de lukkede døren og forsvandt. Døren

var vind og skæv og sluttede ikke helt til. Degnen sled i sine bånd uden at få dem løsnet, men han fik sig dog skubbet så langt frem, at han kunne støde døren op med hælene.

Han var udmattet og forslået, og han frøs, da roverne jo havde taget ham på sengen, inden han fik noget tøj på. Men efter et kort hvil og en tår varm øl kunne han selv spadsere hjem støttet af Rasmus Mikkelsen.

Hans hustru fór op af febevildelse og græd og lo uhyggeligt, da han omfavnede hende. Lille Johanne lå bleg og stille. Hun havde mange sår og skrammer og kastede af og til blod op.

Et par af byens koner gik til hænde, fik ryddet op i degneboligen og tog sig af de syge. Først hen under midnat faldt madam Buch til ro. Degnen fik ikke megen søvn den nat. Det stod ham alt for klart, at hans kone havde mistet sin forstand i rædsel over det natlige besøg og voldsmandenes mishandlinger.

Da morgensolen kastede de første sparsomme stråler over Malling by, døde lille Johanne. Degnen overlod den døde til nabokonernes omsorg. Han gik ud i haven. Den stærke mand skjulte sit ansigt i hænderne og græd. Junkeren havde fået hævn.

I 14 dage lå madam Buch og talte i vildelse. Degnen sad trofast ved hendes side, men hun kendte ham ikke. Alle — også Buch — regnede med, at hun ville gøre lille Johanne følgeskab. På 14. dagen efter den uhyggelige nat vågnede hun pludselig af en kort søvn og så på ham med sit milde blik. Hun var rask, forstanden var vendt tilbage, men der var siden altid noget stille, vemodigt og indesluttet over hende.

Øvli og Karen måtte holde sengen en uges tid. Den ilde medfart havde taget hårdt på Øvli, han listede stille omkring og var faldet svært af på det sidste. Karen havde fået sin gode part af mishandlingen, men hun klarede det forbavsende godt. Et par ugen efter overfaldet fødte hun en søn. Men Øvli havde fået et knæk. Han døde i august, og den lille dreng blev døbt Søren ved faderens kiste. Junkerens hævn var grim.

Øvlis død tog hårdt på Karen. Hun ønskede, at Anna, som hun holdt så meget af, skulle gifte sig og overtage gården. Det skortede ikke på tilbud. Næste sommer døde Karen, og Annas mange bejlere blev endnu ivrigere end før. Men hun ønskede hverken gård eller bejlere. Også hendes

veje havde den onde junker krydset. Enden blev, at hendes bror, Eske Øvlisen i Fløjstrup, kom hjem og overtog gården.

Just Urne havde fået et godt råd af Rantzau på Kanne, som han havde betroet sig til. Da hans plejemor og hendes søn, oberst Lasson på Åkjær, ville indrullere ham blandt hærens skrivere, frasagde han sig offentligt sit adelsbrev og sit adelige navn, og hed fra den tid kun Just Christensen. Nu stod han som sin egen mand med frie, men rigtignok også tomme hænder. Men han tog ufortrødent fat, rejste til København, og fra en ubetydelig stilling som skriver steg han efterhånden til en betroet og indbringende post i ministeriet. Der gik bud efter Anna. Her glippede junkerens hævn. De levede et lykkeligt familieliv i mange år.

*

Buch virkede endnu længe som degn i Malling, og hans indsats mod tyvebanden skadede langt fra hans ry og agtelse. På deres gamle dage skænkede degneparret en lysekrone til kirken. Den hænger der endnu. Og træder man ind i Malling kirkes våbenhus ser man straks i gulvet nogle fir-kantede sten med Buchs og hans hustrus navne og årstal. Stenene vil bevare mindet om deres godhed og retsind fremover.

Tegninger af *Erik Sørensen* . Klicheer: O. E. Christiansen
Tryk: Marselis Tryk . Bind: $\frac{1}{8}$ Emil Byskou's Efterfølger
Papir: Specialtryk fra De forenede Papirfabrikker . Omslag
og bind: Tosa bølgepapir fra $\frac{1}{8}$ C. C. Winthers Efterfølger
Skrift: Intertype Bodoni . Bogen er trykt i otte hundrede
numererede eksemplarer, hvoraf ingen kommer i handelen

724